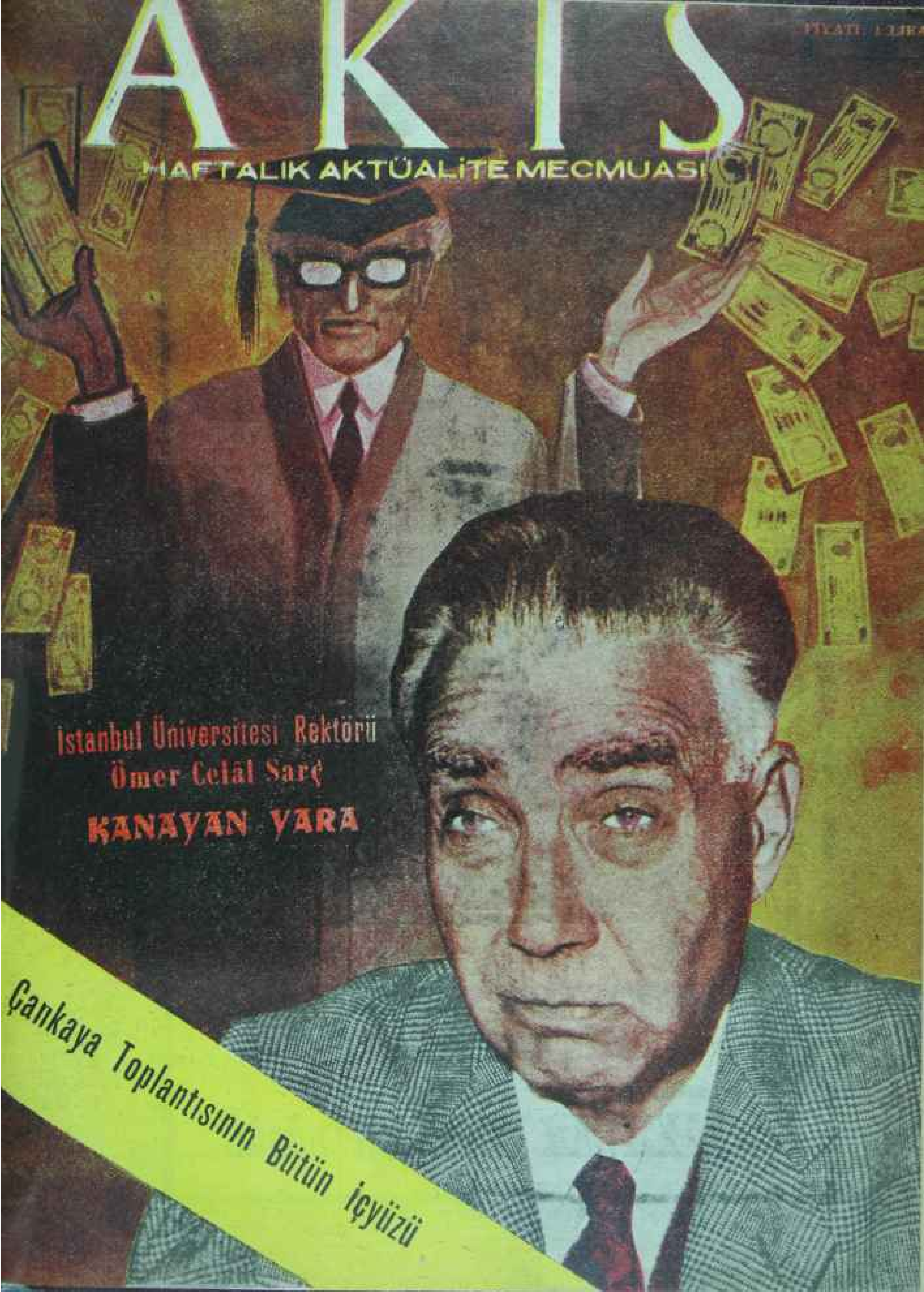

AKİS
HAFTALIK AKTÜALİTE MECMUASI
İstanbul Üniversitesi Rektörü
Ömer Celâl Sarç
KANAYAN YARA
Çankaya Toplantısının Bütün İçyüzü

(Basım: A - 9031) — 1345

AKİS

HAFTALIK AKTÜALİTE MECMUASI

Sayı: 545 Cilt: XXXI Yıl • 11

Sahibi
Mübin Toker

Basyazarı
Metin Toker

Yazı İşleri Müdürü
Y. Yüksel Erdem

Bu sayıda Yazı Kurulu
İç Haberler Kısmı: Kurtul Altuğ, Güneri Civaoğlu, Teoman Erel, Egemen Bostancı (İstanbul) Seyfi Özgenel (İzmir) — Dış Haberler Kısmı: Halûk Ülman — Magazin Kısmı: Jale Candan, Tüli Sezgin, Bihin Anter, Hüseyin Korkmazgil Tiyatro: Naciye Fevzi, Lûtfi Ay — Sinema: Tarık Kakınç — Musiki: Daniyal Eriç.

Resim
Ali Parmakerli

Fotoğraf
T.H.A.
Hüseyin Ezer
Erdoğan Çiftler

Klişe
Birlik Klişe Atölyesi
Tel : II 70 15

Yazı işleri
Rüzgârlı Sokak No 15/1
Tel: 11 89 92
P K 582

İdare
Rüzgârlı Sokak No: 15/1
Tel: 10 61 96

Abone Şartları
3 aylık (12 nüsha) 10.00 lira
6 ayak (25 nüsha) 20.00 lira
1 senelik (52 nüsha) 40.00 lira

İlân şartları
Santimi 20 lira
3 renkli arka kapak 1500 lira

Akis Basın Ahlak Yasasına uymayı taahhüt etmiştir.

Dizildiği yer
Rüzgârlı Matbaa

Basıldığı yer
Hürriyet Matbaası

Ankara

Basıldtft tarih :
26.11.1964

Kendi Aramızda-

Sevgili AKİS okuyucuları,

Bu haftanın olayı gene Sunayın meşhur mektubu ve bu mektup etrafında cereyan eden görüşmeler oldu, Sunayın, Ordumun başındaki en yüksek rütbeli asker olarak, Orduya yöneltilen sözlü ve yazılı tecavüzleri nazik bir dille Parlâmentonun başındakilere bildirmesiyle siyasi partilerde bir faaliyettir başladı. Mektup, anlam itibariyle, Parlâmentonun bazı üyelerini Parlâmentonun başındakilere şikâyet mahiyetini taşımaktadır.

Mektubun metni fiilce, kapak kapılar arkasında siyasi parti yöneticilerine, sonra da basına açıklandı. Bundan en fazla telâşa kapılan A.P. oldu. Zira şu satırların yazıldığı sırada pek çok A.P. li Parlâmento üyesinin dokunulmazlıklarının kaldırılmasıyla ilgili tezkereler Meclis Başkanlık Divanına gelmiş bulunmaktadır. Dosya münderecatında çoklukla Orduya ve 27 Mayısa saldırı iddiaları yer almaktadır.

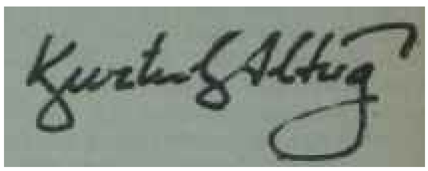
Siyasi parti liderleri ve yöneticileri bir seri toplantı yaptılar ve sonunda Cumhurbaşkanı Gürselin başkanlığında bir çare aramakta fayda buldular. Çankayada yapılan toplantı sonunda yayınlanan tebliğ, meseleyi gün ışığına kavuşturdu ve basında kopardan yaygaralar hilâfına, partiler, Anayasama ve Ordunun her türlü tecavüzden korunması hususunda birleştiler.

Çankaya toplantılarının perde arkası son derece ilginçtir. Bunun içindir ki AKİS objektifi bu hafta bilhassa o perdenin arkasına yöneltilmiştir. Bir AKİS muhabiri - Güneri Civaoğlu _ toplantıyı ve sonrasını adım adım izleyerek, YURTTA OLUP BİTENLER, kısmımızda yer alan "Demokrasi" başlıklı yazıyı hazırladı. Bu Hasımdaki ikinci eğlenceli yazı. Teoman Erelin hazırladığı "A.P." başlıklı yazıdır. Yazı, bu satırları okuduğunuz sırada başlayacak olan A.P. nin Büyük Kongresine ışık tutacak niteliktedir. Çoktanberi Genel Başkanlık savaşı içinde bulunan AP 'nin Büyük Kongreye ne şartlar altında girdiğini anlamak bakımından, bu yasayı okumakta büyük fayda vardır.

Bu haftaki kapak konumuz Üniversiteye ayrılmıştır. Günlerdir devam eden öğrenci - Profesör anlaşmazlığının temelinde yatan nedir, niçin böyle olmuştur ve bunun çaresi nedir? Yaraya kim parmak basacaktır ve mesele nasıl halledilecektir? Bütün bu suallere cevap arayanlar, ÜNİVERSİTE başaklı yazıyı mutlaka okumalıdırlar.

AKİS'i bu hafta size dopdolu bir mecmua olarak sunuyoruz.

Saygılarımızla

İçindekiler

Yıl: 11 27 Kasım 1964, Sayı: 545 Cilt: XXXI

AKİS HAFTALIK AKTÜALİTE MECMUASI

YURTTA OLUP BİTENLER

Millet

At yarışı gibi

Bu hafta Türkiyede umumî efkâr, iki büyük partiden A.P.'nin başına kimin geçeceğinin tartışmasıyla meşguldür. Aslına bakılırsa Genel Başkanlık mücadelesi daha ziyade bir at yarı» sının heyecanıyla takip edilmektedir. Zira Genel Başkanı kim olursa olsun, A.P. gibi bir partinin bugün değişmesi ihtimali çok azdır. Zaten görünen de, statükoyu muhafazanın şampiyonluğunu yapan ve etrafına "katı A.P."nin temsilcisi bilinen tipleri alan Saadettin Bilgiçin, rakibi yüksek mühendisi yeneceğidir. Gerçi Süleyman Demirelin basa geçmesinden çok şey uman çok kimse vardır. Ama Genel Başkanlığı Demirel kazansa da şahsiyetinin A.P. nin hüviyetini silmesi ihtimali kuvvetli değildir. A.P. Siyasî Partiler Kanununun esasını teşkil eden prensibi kabul etmeden teşkilâtının sivrilerine hiç bir zaman hâkim olamayacaktır.

Bu hafta beliren başka bir gerçek, siyasî partilerin böyle kalabalık büyük kongrelerinde hiç bir fikir, prensip çalışması yapılmadığıdır. Toplantılar idareci takımın seçilmesi meselesi etrafında dönmektedir ve bütün gayretler o istikamette teksif olunmaktadır. Fikir ve prensip çalışması, bir evvelki kongrede iktidarı almış bulunan ekibin hazırladığı bir program taslağının delegelere sunulması ve umumiyetle kabulü tarzında olmaktadır. C.H.P, kendi Kurultayında bunu yapmıştır. A.P. de aynı yolu tutmuştur. Ancak A.P. için asıl meselenin bir programın tesbitin. den ziyade partinin stratejisinde hangi noktalanın ön plâna çıkarılacağı hususu bulunduğu hatırda tutulmalıdır. A.P. nin yapacağı seçim mücadelesinin tonu. bundan sonraki devrede A.P. nin hangi fikirleri temsil edeceğinin miyarı yerine geçecektir.

Her halde bu hafta A.P.'nin Büyük Kongresi, hemen sadece Genel Başkan seçimi dolayısıyla Türkiyede aktüalitenin birinci plânını işgal esnektedir.

Siyasi Parti liderleri Çankayada toplantıda
Tedbir için tedbir

Demokrasi

Kafa ve çene

AP Gaziantep milletvekili Süleyman Ünlü, Adalet Komisyonu üyesi YTP Kars milletvekili Kemal Kayaya heyecanla sordu :

"— Kemal Bey, bana ceza verirler mi acaba?"

Savcılık ve bir süre de avukatlık yapmış olan Kemal Kaya bu soruya eski bir olayı anlatarak cevap verdi:

"— 27 Mayıstan hemen sonraydı. Bir kahvede halk, radyodan Namık Gedikin intiharı olayım dinliyordu. Haber bittikten sonra orada bulunanlardan biri, Gedikin harbiyeliler tarafından pencereden atılmış olabileceğini iddia etti. Sonra iki öğretmen bu sözleri ihbar edince adam hakkın da takibata geçildi. Ben de avukatlığını yaptım ama, kurtaramadım.."

Ünlü hiç sesini çıkarmadan hikâyeyi sonuna kadar dinledi. Sonra bir süre kendi konuşmasıyla Kayanın müvekkilinin sözleri arasında bir mu kayese yaptı. Durumu pek parlak görmemiş olacak ki, sözlerinin yanlış anlaşıldığından yakınarak, uzun boylu tefsire giriçti.

Süleyman Ünlü, hakkında dokunulmazlığının kaldırılması için dosya hazırlanmış AP milletvekillerinden bilidir. Ünlü, soyadına ihanet etmiyerek özellikle son AP Gaziantep kongresinde yaptığı konuşmadan sonra gerçekten büyük ün kazanmıştır. Ancak bu ünü, Teşkilatta olduğu kadar Ordu içinde de geniş yankılar yarattığı içindir ki istikbali pek parlak görmemektedir! Ünlünün şöhretini borçlu olduğu ve tutanağa geçen konuşması aynen şöyledir:

"İpler sallanırken, arkadaşlarımız zindanlarda iken 1961 seçimleri yapıldı. Arkadaşlarımızla, Meclis bize mezar olsa dahi Cemal Gürsele oy vermiyeceğiz, dedik.

Bzim Reisicumhur adayımız olan Ali Fuat Başgili nasıl kaçırdıklarını bilmiyorsunuz. Hâlâ bizi, çalışmıyorsunuz diye itham ediyorsunuz. Her türlü usullerle tehdit edildik, fakat gene istediklerini yapmadık.

Adam kiralayıp Genel Merkezimizi taşladılar. Mademki partimize ve millî iradeye hürmet etmiyorlar, gelin Meclisin içinde bunları bîr bir vuralım, herkes seçim bölgesine giderek sopa ve meseslerle, kazma ve kü-

HUZUR

Metin TOKER

Türkiyede M.B.K, İdartsi devrinden beri bir hatalı si. yasi davranış sürüp gitmektedir: Huzuru, bir takım masa başı toplantılarında aramak. Meşhur Yuvarlak Masa Toplantısıyla açılan bu yol, bütün masa şeklileri denendiği halde, memleketi hiç bir yere götürmemiştir. Götürmesine de en ufak bir imkân ve ihtimal yoktur. Huzuru bulmanın ilk çaresi nenin eşyanın tabiatına uygun, nenin eşyanın tabiatına aykırı olduğunu kesinlikle tesbit etmektir. Bu yapılmadığı süre gayretler havanda su dökmenin ötesine geçmeyecektir.

27 Mayıs öncesiyle sonrasını, bir baloma, Cumhuriyet öncesiyle sonrasına benzetmek kabildir. Türkiyede bir grup, Padişahlığın tasfiyesini Padişah İdaresinin tutumunun bir neticesi olduğunu kabulü daima reddetmiştir. "Padişah efendimiz" bir takım muhteris askerlerin, masonların, kendilerine aydın diyen din düşmanlarının kurbanı olmuştur ve Cumhuriyet, milletin ekseriyetine rağmen ilân edilmiştir. Cumhuriyeti takip eden bir kaç yıl bu zihniyetin bir siyasi görüş olarak teşkilâtlanmasında mahzur görülmemiş, bizim cumhuriyetimizin tabiatında bulunan partiler sisteminin böyle bir ortam içinde dahi işleyebileceği sanılmış, fakat fazla zaman geçmeden rejim ve onun temsilcileri için güvenlik meselesi ortaya çıkmıştır. Mustafa Kemal ve arkadaşlarının, "yaptıklarından dolayı" cezalandırılmaları, "meşru olmayan idarenin asıl meşruluğuna kavuşturulması" bahis konusu lakınım asıl hedefleri olarak su yüzünde belirmiştir. Bu takını milletin bir kısmını ötekine kırdırmak. Orduda üstü astına boğdurmak, memlekette yer yer ayaklanmalar tertiplemek için bütün kuvvetlerini, yani temsilcilerini ve basınını seferber etmiştir. Yeni nizamı temsil edenler, eserlerini ve kendilerini tehlikede görünce, kurulan sistemin içinde huzuru sağlamanın yolunun başka olduğunu farketmişlerdir. O devirde Türkiyenin ve dünyanın şartları, memleketin bir tek parti idaresi altında kurtarılmasını sağlamıştır.

Bugün Türkiyede 27 Mayısı Menderes İdaresinin tutumunun bir neticesi diye görmeyi reddeden bir grup var. dır. Bu grupa göre 27 Mayıs İnönü ve C.H.P.'nin subaylar, masonlar, komünisttir, din düşmanları ve üniversiteli sokak çocuklarıyla ortak bir tertibidir ve tertibin temelinde iktidar hırsı, ihtiras yatmaktadır, 37 Mayıs millete rağmen yapılmıştır ve idarede meşruluk, D.P. devrine dönüldüğünde avdet edecektir. Şu anda Ordunun ikazına sebibiyet vermiş tahrikler bu felsefenin bir neticesidir. Bu grupun parlâmento içindeki veya dışındaki bütün temsilcilerinin sözlerine, yayın organlarının yazılarına balanız. Hedef, bir çocuk tarafından dahi kolaylıkla görülebilecek açıldıktadır.

Şimdi, bu zihniyetin teşkilâtlanmış şekli olan bir veya bir kaç siyasi teşekkülün idarecilerini yuvarlak yahut köşeli bir masanın etrafına oturtmakla ne sağlanabilir? Bunlardan istenilen kendi kendilerini reddetmeleri, meşhur tabirle "sebep-i hikmet'lerinden vazgeçmeleridir. Bunlar, başları her sıkıştığında kâğıt üzerinde bunu yapmaktadırlar, fakat ortamın tekrar elverişli hal aldığını anladıkları an bu kâğıdı buruşturup atmakta fütur göstermemektedirler. Bu davranışlarını eşyanın tabiatına aykırı bir davranış saymak imkânı yoktur. Nasıl Cumhuriyet, "Padişah efendimiz"in muhterislerin tertibine kurban gittiğini kendisine temel siyasi görüş yapan teşekküllerin tasfiyesiyle huzura kavuşmuşsa bugün için huzur ancak Menderes İdaresinin bu şekilde alaşağı edildiğini kendisine temel siyasî görüş yapan teşekküllerin kuvvetlerini kaybetmeleriyle sağlanacaktır. Bu şart gerçekleşmediği süre her toplantı bir gösteriden ibaret kalma kaderinden kurtulamayacaktır.

Bugün Türkiyede, Cumhuriyetten sonra yapılan operasyonun tekrarlanmasını isteyen bir cereyan mevcuttur. Ama memleketin sağlam kuvvetlerinin ezici bir çoğunluğu bu görüsün karşısında dır. Türkiyenin şartları, kırk yılın getirdikleri Türkiye için kapalı rejime, tek parti sistemine dönüşü bütün felâketlerin en büyüğü yapmıştır. Bunu denemek dahi Türkiyeyi tarifsiz karışıklıkların içine atmak demektir.

Demek ki zararlı, hiç bir başarı şansı bulunmayan, sadece huzursuzluk getiren ve tehlikelere gebe felsefenin teşkilâtlanmış şeklini rejimi muhafaza ederek tasfiye memlekette istikrarı ve güveni sağlamanın tek yoludur. Bunun, tatbikatta. Cumhuriyetten sonra başvurulan usulden çok daha zor olduğu ortadadır. Ama Türkiye bu güç imtihanı vermek mecburiyetindedir. Orgeneral Sunayın mektubu bu lüzumun hem ifadesi, hem neticesidir. Bunun imkânı vardır.

A.P. bu haliyle Türkiyede iktidara gelmesi ihtimaline dahi asla müsaade edilmeyeceği söylendiğinde kızıyor. Aksine, mütemadiyen "geldik, geliyoruz" türküleriyle felsefesinin saliklerini kandırıp ayakta tutmaya çalışıyor. Ama, nasıl Goldwater'e Amerikada iktidar verilmediyse. Amerikayı inanılmaz tehlikelerle karşı karşıya bırakacak bu ihtimal aslında Cumhuriyetçi kuvvetlerin de iştirakiyle bertaraf edildiyse Türkiyede A.P. iktidarına karşı böyle bir baraj mutlaka kurulacaktır. Bugün Mecliste, aklıselim sahibi bir ekseriyet mevcuttur ve bu ekseriyet barajın kanuni mevzuatını Türkiyenin meselelerine biraz gerçekçi gözle baksa derhal çıkartacak yeterliliktedir. Milli Bakiyeler Sistemi. Partiler Kanunu Türkiyede rejimi kurtaracak. İstiklâl Mahkemelerini. Takriri Sükûn Kanunlarını tarihin sayfalarında bıraktıracak normal, demokratik çarelerdir. Meclis relime o kapılan açmalıdır. Bunlar için masa başlarında A.P. ile anlaşma aramak boş gayrettir. Ama bunlar için makul memleketçi ve gerçekçi A.P.Iilerle işbirliği imkânı vardır. Bu gerçekler millete, memlekete anlatılmalıdır. Yol budur.

Cumhuriyet "Padişah efendimiz"in tertibe kurban edildiği felsefesinin iktidar alması ihtimaline müsaade edemezdi. Etmemiştir. Bugünün Turkiyesi Menderes İdaresinin tertibe kurban edildiği felsefesinin iktidar alması ihtimaline müsaade edemez. Etmeyecektir.

rekle onların üzerine yürüsün, ortadan kaldıralım, diye teklif yaptım. Bu teklifime Mehmet Turgut şahittir. Fa kat arkadaşlar bu tekliflimi kabul etmedi. Hattâ Evliyaoğlu, böyle birşey yaparsanız hepinizi ihbar ederiz, dedi. Allah Kıbrıstaki türklerl Papaz Makariosun, buradaki türkleri de İnönünün şerrinden korusun..."

Bu, AP kongrelerinde yapılan ko nuşmalardan sadece bir tanesidir. Ama herhalde ilki veya sonuncusu değildir. Meselâ, gene aynı kongrede bir başka milletvekili, Ali Bozdoganoglu, "Millet istemediği halde, sahte reisicumhur, sahte hükümet ve sahte milletvekilleri meydana getiriliyor. 1946, 1950, 1954, 1957 lere ve hattâ 1961 e rağmen tehdit hükümetleri kuruluyor. Bu milletin iradesine rağmen, bu milletin satılmış kumandanları ile zoraki idareyi görüyorsunuz. Ona göre kararınızı verin'» demiştir.

Her iki konuşma da Tedbirler Ka nununa muhalefeten Ordunun, Meclisin, Cumhurbaşkanının ve nihayet Hükümetin mânevi şahsiyetine hakarete, halkı isyana teşvike kadar çeşitli suç unsurlarını ihtiva etmektedir. Herhalde bu suçları işleyenlerin, parlamenterlerin sırf siyasi faaliyetlerinde yersiz ve kasdi müdahalelere uğramalarını önlemek üzere vazedilmiş bulunan dokunulmazlık zırhından faydalanmaları diye birşey söz ko nusu olamaz. Nitekim kısa bir süre öncesine kadar, millî iradenin kendilerine ulu orta hertürlü lâfı edebilme yetkisini verdiğini sananlar şimdi, dokunulmazlık zırhının üzerlerinden iğreti bir elbise gibi dökülüverdiğini görünce, Parlâmento koridorların da telâşlı adımlarla hukukçu aramağa başlamışlardır. Ancak bu yüzseksen derecelik dönüş sadece parlamenterlere mahsus bir davranış değildir. Aynı ricat, AP kampının yayın organlarında da görülmektedir. Meselâ daha geçen hafta "Kardeş kanına susamış uğursuz baykuşlar" diye man pet atan bir gazetenin son sayısındaki başlık şöyledir : "Tarihin 'Ordu Millet' olarak tanıdığı Türk Milletini ordusundan, onun şanlı ordusunu milletinden ayırmak isteyenle" türk değildir."

Küçük oyunlar

AP kampında bu geniş kavisin çizilmesinin başlıca nedenini, Genel Kurmay Başkanı Cevdet Sunayın bundan birbuçuk hafta önce Meclis başkanlarına göndermiş olduğu mektup teşkil etmektedir. Gerçekten de Sunayın mektubu, uzun bir süreden ben içten içe işleyen yaraya inen bir neşter niteliği taşımaktadır. Yaranın tedavisi için zaman lâzımdır. Nitekim mektupta hedef açıkça belirtilmiş olmasına rağmen, özellikle AP de önceleri durum pek ciddiye alınmamıştır. Alt komisyonda, liderler toplantılarında oyalama taktiklerine başvurulmuş, bu yüzden kafası çalışan politikacıların görevi büsbütün güçlenmiştir. Zira bunlar bir yandan rejimi kurtaracak tedbirleri araştırırken, öte yandan da AP yi durumun ciddiyeti konusunda iknaa uğraşmak zorunda kalmışlardır.

AP nin, Sunayın mektubu üzerine Huzur Komisyonuna nasıl bir zihniyetle katıldığını en açık şekilde Bursa Senatörü İhsan Sabra Çağlayangilin bir sözü göstermektedir. Çağlayangil, Alt komisyonun ilk toplantısında Genel Kurmay Başkanının mektubundan bahsederken 'hacelatâver - utanç verici" deyimini kullanmıştır. İşte bu hava içinde başlıyan Alt komisyon çalışmalarında AP liler raporun hazırlanışı ile ilgili olarak pek fazla lâf etmemişler, yalnız her maddenin kaleme almışında diğer delegelerle mutabık olduklarını belirtmişlerdir. Doğrusu bu olağandışı uysallık, Alt komisyondaki diğer parti delegelerini pek şaşırtmamış değildir ama, çoğu bunu son gelişmelere bağlamıştır, Böylece toplantılar toplantıları, günler günleri kovalamış ve Cuma günü toplanacak olan liderlere sunulacak rapor, ana hatlarıyla ortaya çıkmıştır. İşte AP nin oyunu da işin bu safhasında belli olmuştur. O zamana kadar bir yankı sadakatiyle bütün maddeler üzerinde mutabık olduklarını tekrarlıyan AP nın Senato ve Millet Meclisi Başkanları, İhsan Sabri Çağlayangil ile Ali Naili Erdem, çalışmaların yapıldığı Millet Meclisi Başkanlık odasında tabanca gibi patlıyan bir lâf etmişlerdir :

"— Biz bu raporu İmzalamayız!"

Buna sebep olarak da - uzun ısrarlardan sonra -, Partiler Kanunu nün bir an önce çıkarılması ile ilgili maddenin, Hükümetin hazırlamış olduğu tasarının aynen kabulü anlamına geleceğini, dokunulmazlık meselesinde kabul edilen kriterin de çok muğlak olduğunu göstermişlerdir. Bu nun üzerine kendilerine, rapora, mad denin hükümet tasarısının aynen ka bulu anlamına gelmediğini gösteren bir ek konulması teklif edilmiş, AP li delegeler ise buna yanaşmamışlardır. Dokunulmazlıkların kaldırılması ile ilgili kriterin, Fransa parlâmentosu ve Türkiye Cumhuriyet Senatosu içtüzüğünden alınmış olduğu, bu derece hassas bir konuda 87 Mayıs öncesine ait eski Millet Meclisi içtüzüğünün uygulanamıyacağı izah edilmiş se de, bunun bir faydası olmamıştır. APnin bu iki inatçı delegesine sorulan son soru, "Peki, şimdiye kadar aklınız neredeydi?. Niye daha önce itiraz etmediniz?" olmuş, ama dişe dokunur bir cevap alınamamıştır.

Sürpriz toplantı

Alt komisyonda başlıyan huzursuzluk. Cuma günkü Liderler toplantısının, kelimenin tam anlamıyla bir fiyasko şeklinde sonuçlanmasına yol

Liderler Mecliste yaptıkları son toplantıda
Müdavileri efkâr

açtı. Sert tartışmalarla başlıyan ve hayli elektrikli bir bava içinde geçen toplantının ağırlık merkezini Siyasi Partiler Kanunu, dokunulmazlık me selesi ile Sunayın mektubunda belirtilen hususlar teşkil etti. Kendini o gün formunda hisseden Osman Bölük başı, yeni dönmüş olduğu yurt gezisin den izlenimler sundu, halkın çeşitli konular istismar edilerek kışkırtıldığını, bunun başlıca sorumlusunun AP olduğunu belirtti. Bölük/başı bu arada Hükümeti de tenkid ederek, azınlığa dayanan İnönü Hükümetinin gerekli tedibirleri alamıyacak kadar zayıf olduğunu söyledi. CKMP Başkanı. Ahmet Oğuz ile YTP Genel Başkanı Ekrem Alican ise hemen hemen ayın şeyleri tekrarladılar.

Bu arada tenkid edilen bir diğer hu sus da, Sunayın mektubunun Meclis Başkanlarına hiyerarşik düzene uyulmadan gönde rildiği ve Başbakan İsmet İnönünün u nutulduğu oldu. Kendisine yöneltilen şimşekleri son derece sakin bir şe kilde dinleyen İnö nü, gülümseyerek, Genel Kurmay Baş kanının mektubun bir suretini de ken disine göndenmiş ol duğunu, ayrıca, eğer CHP dışında bir hükümet şekli düşünülüyorsa, bu nun Hükümete gü ven oyu vermiyerek her zaman için sağ lanabileceğini söyledi.

İnönünün bu açıklamasından sonra Alt komisyonun hazırlamış olduğu raporun müzakeresine geçildi. Ancak görüşmeler, raporun metninden çok AP li delegelerin bunu imzalamayış sebepleri ile ilgili oldu. Çağlayangil ve Erdem, Ait komisyonda söylediklerini burada yeniden tekrarladılar. Bu nun üzerine söz alan Sadi Koçaş, Çağlayangil ile Erdemin, çalışmaların başından bert her maddeyi kabul ettiklerini, ama sonunda "İmzalamayız!" diye tutturduklarını, dokunulmazlıkların kaldırılması ile ilgili olarak ileri sürülen itirazın doğru olmadığını, zira "Memleketin siyasî ve içtimai bünyesinde husule gelen etki" kriterinin fransız parlâmentosu İçtüzüğünden alınmış olduğunu ve bunun Cumhuriyet Senatosu içtüzüğünde de aynen bulunduğunu söyledi. Ama bütün bu izahlara rağmen Bilgiç, Nuh diyor peygamber demiyordu.

Bu arada Siyasi Partiler Kanunu ile ilgili olarak bir başka anlaşma teklif edildi. Bir centilmenler anlaşması niteliğinde olan bu teklife göre, kanun Meclise geldiğinde AP obstrüksiyon yapmıyacaktı. Tabii, Bilgiç ve arkadaşları binbir dereden su getirerek bunu da kabul etmediler. Bu inatçı ve uzlaşmaz tutum, salonda bulunan hemen herkesin sabrını taşırdı. Tartışmalar ve özellikle Bilgiçe yöneltilen tehditler büsbütün şiddetlendi. Bu arada İnönünün, "Başbakan olarak benim bunları önliyecek tedbirim kalmadı. Elbirliği ile mektuptaki şikâyetleri önlersek iyi olacaktır" sözleri de bir fayda vermedi. Tartışmalar uzayıp gitti.

Toplantıyı içinde bulunduğu bu keşmekeşten YTP Genel Başkanı Ekrem Alicanın bir teklifle kurtarmak istedi. Alicana göre, hiç kimse, mektopta hedef olarak kendi partisinin gösterildiğini kabul etmiyordu. O hal de en iyi çare, şikayet edenlerle şikâyet edilenlerin karşı karşıya oturup konuşmalarıydı. Bunun için Cumhurbaşkanının başkanlığında, siyasi parti liderleriyle Genel Kurmay Başkanının da katıldığı bir toplantı yapılmalıydı.

Hemen herkes toplantının sonunu merak ediyor ve hiçbir sonuç almadan dağılındığı takdirde doğacak karışıklığı düşünüyordu. Bu yüzden Alicânın teklifi büyük rağbet gördü ve ittifakla kabul edildi. Ancak, Genel Kurmay Başkanı m politikacılarla karşı karşıya getir mek elbette ki bahis konusu olamazdı. Karara göre Millet Meclisi Baş kanı Fuat Sirmen derhal Gürselle temasa geçecek ve parti liderleriyle Su nayın en kısa gaman içinde toplan malan sağlanacak tı.

Hazırlıkar

Gürselin başkanlığında Pazar günü öğleden son ra yapılan toplantı ya bütün partiler iyice hazırlanarak geldiler. AP Merkez İdare Kurulu üyeleri Cumartesi günü öğleden sonra toplanarak, kendi lerine yöneltilmesi muhtemel tenkidle re cevap hazırladılar. YTP ve CKMP Genel İdare Kurulları da toplanıp, Çankayadaki görüşmelerde takip edilecek politikanın ana hatlarını çizdiler. Bu arada İnönü de Cumhurbaşkanı ile bir saat kadar görüştü ve kendisine son olayların ve toplantıların bir panoramasını çizdi.

Toplantılardan önce AP lileri en çok düşündüren husus, Alt komisyonca hazırlanmış olan raporun imzalanması meselesi idi. Cumhurbaşkanı böyle b!r teklifte bulunduğu takdirde ne cevap verilecekti? Bu, kongre arefesinde en kuvvetli Genel Başkan adayı olan Saadettin Bilgiç'in bir Zatısungur meharetiyle yükseldiği bugünkü mevkiinden tepetaklak düş-

C. H. P. nin Günahı

Sunay Mektubundan sonra ortalığa, yaydan bin tefsir ve telkinden bîr bloku A.P. çevrelerince yayılanı-, her şeyden, C.H.P. nin mesul bulunduğudur, Gerçi A.P. nin bunu söylerken düşündüğü sey ayrıdır ama, bugün Türkiyede çok kimse, hele Meclisteki kuvvetler dengesini ve Meclisin çalışma *tarzım bilenler C.H.P, ye gerçekten kızmaktadırlar, onu suçlu görmektedirler. Eğer C.H.P. adam* olsa, *Meclisten istediği her kanun büyük bir kolaylıkla ve süratli şekilde çıkar. Bunun için bütün C.H.P. milletvekillerinin bir kısa süre seferber edilmesi ve C.H.P. idarecilerinin, Meclisteki tabii müttefikleriyle birlikle bir* harekat *hattı çizmeleri kâfidir. Halbuki C.H.P. milletvekilleri memleketteki bugünün* şartları içinde *dahi Meclis* umumi *heyetinin ve komisyonlarının en devamsız üyeleridir. Politika terbiyesine sahip memleketlerde iktidarların üç, beş oy farkla elzem gördükleri Büyük Kanunları dahi geçirebildikleri göz önünde tutulursa C.H.P. nin su veya bu kanunun bugünkü T.B.M.M, nden çıkanlamadığı yolundaki sızlanmaları bir bahane* aramadan, ciddi *değildir*

C.H.P. Mecliste her zaman için 200 oya, sahiptir. Ele alınan meselelerin mahiyeti meselâ Y.T.P, nin mensuplarına *iyi anlatılırsa, Y,T.P. liler* daima, Grup *hararı olamasalar bile kâfi miktarda beyaz oyu vermek basiretini göstermektedirler. Hattâ A.P. lilerden. bir kısmının avlamada hazır bulunmamasını istemek ve dâva haklıysa bunu sağlamak da kabildir.*

Bu neden yapılmaz? Bu yapılmaz, çünkü C.H.P, nin Meclis çalışmaları *iyi düzenlenmemiştir ve bastaki idareciler Gruplarının oylarına hâkim olsalar da devamlılığına hâkim, değildirler. Halbuki bilhassa bu dönemde Mecliste bütün müttefikleriyle birlikte bulunacak tam takım C.H.P, rejimin ve memleketin muhtaç bulunduğu* Kanunları, tedbirleri *hiç kimseye* mi/met *etmeden çıkartabilecektir.*

İnsaf edilsin, C.H.P, gibi bir partinin milletvekili eğer bugün görevini yapmakta kusur ederse ne saman görevini kusursuz yapacaktır?

Kulağa Küpe

Ayranı yok içmeye..

Filistinli arap mülteciler yaşadılar! Bunların temsilcisi İzzet Taunusun bildirdiğine göre Makarios kendisine, Hükümetinim, bütün imkânlarıyla, arap mültecileri davasını destekleyeceği vaadinde bulunmuştur. Eh, mesele halledildi demektir. Müslüman arap, hristiyan papaz hakkında söyle demiştir:

"— Başpiskopos bana her türlü manevi desteği vaad etti. Ömrümde hiç, arap mültecileri dâvası için bu kadar tatlı ve sempatik bir insana rastlamadım-"

Rastlamamıştır, rastlamamıştır! Hele Adada yasayan bir türk olsaydı Papasın daha başka ne vasıflara ve ne vasıflara sahip bulunduğunu da anlayabilirdi.

İzzet efendi dua etsin ki, bir Filistinli arap mültecidir. Ya, Kıbrıslı bir türk mülteci olsaydı!..

mesine sebep olabilirdi. Esasen Cuma gecesi sabaha kadar devam eden bir toplantıda raporun imzalanmaması kararlaştırılmıştı. Ama bu karar Gürsele nasıl söylenecekti? AP li militanlar saatlerce kafa yorduktan sonra selâmeti, durumu toplantıdan önce Cumhurbaşkanına açmakta buldular ve bu iş için Ertuğrul Akçayı görevlendirdiler. Bilgiç ve arkadaşlarının bu. baran alırken cesaretlerini artıran bir husus da, Gürselin İnönü ile görüşmesi oldu. Mademki İnönü bir siyasî parti Başkanı idi ve Gürselle görüşmüştü, o halde bir diğer siyasi parti yöneticisinin de aynı görüşmeye bak kazanması gerekirdi.

Bu noktadan hareket eden AP Siler, yanıldıklarını pek kısa zamanda anlayıverdiler. Evdeki hesap çarşıya uymamış, Akça refüze edilmişti. Zaten pek güçlü olmıyan beyinlerini faz lasıyla zorladıktan sonra plânlarını Gürsel - Akça görüşmesi üzerine bina eden Bilgiç ekipi, bir noktayı u- unutmuştu: İnönü Cumhurbaşkanına CHP Genel Başkanı olarak değil. Baş bakan İnönü olarak gitmiş ve kendi partisi ile ilgili tek kelime etmemişti.

Pazar günü saat 14,40 'da başlıdan toplantının liderler için ilk büyük sürprizini, karşılarında üniformalı tek kişi. bulamayışları teşkil etti. Bu hususu Gürsele sorduklarında, ondan şu cevabı aldılar :

"— Ben Silâhlı Kuvvetler Başkomutanıyım. Beni tatmin edebilirseniz, onları da tatmin etmiş olursunuz.."

Bu sözlerden en çok memnun kalan, hiç şüphesiz, başta Bilgiç oldu. Zira hem istediği gibi konuşabilecek, hem de Gürseli kolayca tatmin edebilecekti.

Ama. çok zinde bir gününde olan Gürsel, daha görüşmelerin başında, bu defaki toplantının hiç de şakaya gelir tarafı olmadığını "Bir anlaşmaya vararak bu işi burada bitirmelisiniz. Aksi halde bir tebliğle anlaşamadığınızı halka duyuracak ve onların hakemliğini isteyeceğim" sözleriyle sert bir şekilde hatırlatınca, Bilgiç ve arkadaşlarının neşeleri pek uzun sürmedi.

Gürselin bu sözleri, toplantı sonunda yayınlanan müşterek bildiri içsin gerekli yeşil ışığı teşkil etti. Beş saat süren müzakereler boyunca AP den gelen tek yakınma, üstü kapalı olarak aöylenmesine rağmen, kongre arefesinde Bilgiçin Alt komisyonun ha zırlamış olduğu rapora imza atamıyacağı oldu. Bu husus, kongrede bir baş kasının yerine taahhütte bulunamıya cağı, bunu yapsa bile, gerçekleştirilmesinin yeni Genel Başkada bağlı olduğu şeklinde formüle edildi.

Diğer liderler Ahmet Oğuz, Ekrem Alican ve Osman Bölükbaşı çok az farklarla önceki toplantılarda söylediklerini tekrarladılar. Gene AP nin dinî duygulan istismar ve halkı tahrik ettiğinden yakınıldı, Hükümetin zayıf olduğu, Sunayın, mektubunu, hiyerarşik kademeye uymadan Meclis Başkanına göndermiş olduğu belirtildi.

Bu tenkitlere İnönü tek tek cevap vererek, istenildiği takdirde hükümetin düşürülebileceğini, ama bunun hiç bir zaman yeni bir koalisyonda OHP nîn görev alacağı anlamını taşımadığını, mektubun bir kopyasının kendisine gönderilmiş olduğunu, üstelik, komutanlarla daha önceki görüşme. terinde bu şikâyetlerin kendisine tekrarlanmış olduğunu söyledi.

İtiraflar faslı

Görüşmelerin bundan sonraki bölümüne verilecek en iyi isim "İtiraf lar faslı" dır. Zira her söz alan lider, kendine göre "hâdise" sayılacak bazı itiraflarda bulundu.

Ahmet Oğuz ve diğer küçük parti liderleri, 27 Mayıstan sonra ortada kalan DP oylarına sahip olmak için girişilen yangı dile getirdiler, hattâ bu yarışta başarı kazanarak, mirasın bir kısmına da kendilerinin kondukla ram itiraftan çekinmediler.

Saadettin Bilgicin posbıyıklarının altından . biraz da neşesizce - dökülen sözler ise, işitenlerin, kulaklarına inanamıyacağı niteliktedir. Bilgiçe göre AP, 27 Mayısa, Orduya, dev rimlere bağlıdır, dinî duygular AP tarafından istismar edilmemekte, hali tahrik olunmamaktadır.

Buraya kadar konuşulanları sessizce dinleyen Gürsel, Bilgiçin suçlu bir çocuk edasıyla geveledîği sözlerin bu kısmında hiç beklenmedik bir çıkış yaptı :

"— Bütün bu hususları içine alan bir bildiriyi imzalar mısınız?"

Bu kadar itirafta bulunduktan sonra, başta Bilgiç olmak üzere, bütün liderler bir "Evet" kelimesinin mahkûmu oldular.

Gürsel derhal CHP den Zihni Be til, AP den İhsan Sabri Çağlayangil ile Kontenjan Senatörü Sadi Kocası görevlendirerek bir bildiri hazırlamalarını söyledi.

Fikirler ve bildiride yer alacak

Orgeneral Sunay
Yerinde ikaz

hususlar esasen görüşmelerde belirli hale gelmiş olduğundan Betil, Çağla yangil ve Koçaş için metni hazırlamak pek zor olmadı. İlk beş maddesi 37 Mayısa bağlılık, bölücü ve aşırı cereyanlara, din istismarına, sorumsuz söz ve yazılara karşı mücadele ve Orduya saygı gaibi hususları ihtiva eden bildiri, hiç bir itiraza uğramadan bütün liderler tarafından imzalandı.

Günün esprisini ise birkaç gün önce AP açısından bu bildiriye nisbetle çok daha hafif olan, Alt komisyon raporunu imzalamak istemiyen Çağlayangilin, bildiriyi basına açıklamakla *gö*revlendirilmesi teşkil etti!

Bildirinin ilgi çekici bir tarafı 6. maddesinin bir tefsir ediliş şeklidir. Bu, aktüaliteye göre her önemli konunun, Gürsel başkanlığında yapılacak liderler seviyesindeki toplantılarda ele alınması ve meselelerin, Çankaya toplantısından sonra yayınlanmış olan bildirinin ışığı altında ince. lenmesidir. Buna göre ilk toplantının, Siyasi Partiler Kanunu veya dokunulmazlıkların kaldırılması konusu ile ilgili olması gerekmektedir. Ancak böyle bir yol ne pratiktir ve tabii ne de bir netice verecek niteliktedir.

Buna rağmen Cumhurbaşkanı Gürsel, haftanın ortalarında Çarşamba sabahı, AP li yöneticileri Çankayaya davet ederek, ikinci Liderler toplantısının esasını teşkil edecek olan bu iki konu hakkında kendileriyle görüştü. Gürsel daha sonra, diğer parti yöneticileriyle de görüşecektir, ikinci Liderler toplantısı ise partilerin kendi bünyelerinde gerekli hazırlıkları tamarnlamalarından sonra yapılacaktır.

Tabii, yapılırsa...

A. P.

Ankarada şenlik var

Haftanın ilk günü öğle üzeri, Restoran Washington'da bir masa. etrafın dikkatini topluyordu. Restoranın, hali vakti yerinde müşterileri bir yandan sessiz sedasız yemeklerini yerlerken, bir yandan da. görgü kurallarını ihlâl etmeyecek şekilde, tecessüsle bu masayı izliyorlardı. Dikkatleri üzerine toplıyan masanın 1 numaralı müşterisi Saadettin Bilgiç, onun karşısında yer almış bulunan 2 numaralı ise Mehmet Turgut idi.

O gün bu masayı, restorandakiler Yine bir şeyler oluyor!" diye, müphem bir tahmin ile seyreylediler. Oysa görüşmenin mahiyetini bilselerdi ilgileri daha da artacaktı. Mehmet Turgut bu masada, A.P. genel başkanlık mücadelesinde Bilgiçin korkulu rakibi Süleyman Demirelin tam yetkili temsilcisi olarak bulunmaktaydı. Yapılan, bir "gizli pazarlık''tı.

Ancak, pazarlığın huduttan Büyük Kongreye dört gün kala artık iyice daralmış, adaylardan herhangi birinin feragatinden ümit kesildiği için, teferruata inmişti. Aynı hizbin içinden çıkmış olan Bilgiç ve Demirel, etrafındakilerin gayretleriyle, hiç olmazsa Kongreye bir tek genel idare kurulu listesi ile gitmek yolunda bazı adımlar atmak zorunda kalmışlardı. Pazartesi günü öğle yemeğinde Turgut ile Bilgiç en çok bu konu üzerinde durdular.

A.P.'yi ele geçirmek mücadelesinde, bugüne kadar halk oyunun pek üzerinde durmadığı son derecede önemli bir nokta, bu partinin 1964 yılının Aralık ayına nasıl bir yönetici kadro ile gireceğidir. Bilgiç veya Demirelin, yahut başka bir adayın Genel Başkanlığa seçilmesi halinde elbette ki partinin yönetiminde bazı değişiklikler görülecektir. Ancak değişiklik sadece lidere münhasır kalacak olursa, bunun

«Millî Koalisyon» Saçması

Politika, için, "Mümkünler Sanatı" derler. Bizim bazı politikacılarımız, artık anlaşılıyor ki, bunu ''Gayrimümkünler Sanatı" olarak anlıyorlar, Bir takım liderciklerin her fırsatta ve bâlâ "Millî Koalisyon" diye feryatlar yükseltmelerinden başka mâna çıkartmak imkânı yoktur. Su veya bu parti, bir Milli Koalisyonun içine girmekten kendisi için fayda umabilir. Ama, durum bu kadar aydınlandıktan sonra hep aynı noktada dönüp dolaşmak fazla akıllıca bir davranış sayılmasa gerektir.

Millî Koalisyon, Mecliste temsil edilen bütün partilerin bir araya gelerek ortak bir hükümet kurmalarıdır. Bazı partilerin hüviyetleri, diğer bazı partilerin lider tabakasının şahsiyetleri göz önünde tutulacak olursa böyle bir hükümetin ancak Kel Hasanın tiyatrosuna uyacak nitelikte bulunacağı kolaylıkla görülebilir. Bugün C.H.P. ile A.P. arasında müşterek hiç bir nokta kalmamıştır. Hem C.H.P. ve hem ile A.P. tarafından çekilecek bir araba ancak olduğu yerde durabilir, O da hemen ilk denemede devrilmezse» Liderlerin şahsiyetlerine gelince, bu işin başlıca şampiyonlarından sayın Osman Bölükbaşıyı biraz tanımak fırsatını bulanlar memleketin hangi ellere kaderini teslim edeceğini düşündüklerinde ancak ürperebilirler. Bölükbaşıyı hiç aratmayan bir başka şampiyon lider, M.P'nin düşman kardeşi C,K,M,p.'nin Genel Başkanı Ahmet Oğuzdur. Memleket idaresini çocuk oyuncağı sanıp ta. üstelik oy itibariyle de hiç bir şey temsil etmeyen teşekkül ve siyasîlerden âdeta dernek kurar gibi hükümet kurmaya kalkışmak aklın kolay alabileceği bir hayal dahi değildir.

C.H.P. Millî Koalisyon hakkındaki fikrini en açık şekilde söylemiştir: Eğer Mecliste bir hükümet kurmak için yeterli bir başka çoğunluk varsa, onlar iktidara gelirler, memleketin kaderine el korlar, C,H,P. de bunun karşısında muhalefet görevini hem de ne kadar- seve saye yapar. Ama fikri başka, telakkisi başka, dünya görüşü başka, idareci kadrosunun çapı başka, ideali başka bir C.H.P, böyle bir kumpanyanın içine girmeye razı değildir. Bunda kızılacak, alınacak hiç bir şey yoktur. Bugünkü hükümet Mecliste sağlam bir aklıselim çoğunluğuna dayanarak iktidardadır ve her halde CH.P, Başkente "iktidar Partisi" olarak bir takım faydalan kullanacak yurtta ise hiç sıkılmadan, mensubu bulunduğu iktidara karşı Muhalefet Partisi görevini yapacak teşekküllere destek olmayı kabul etmeyecektir.

Düşünmek lâzımdır ki, Orgeneral Sunay bile meşhur mektubunda bir yandan Meclisi meşru olmamakla suçlarken diğer taraftan aynı Meclisin bir mensubu olarak kalmakta devam edenlerin samimiyetsizliğini bilhassa işaret etmek zorunda kalmıştır.

Mecliste bunu yapan. Hükümette neler yapmaz ki? Her halde bilinmesi gereken husus, bir Millî Koalisyon saçmasına başkanlık etmeye İnönüyü kimsenin razı veremeyeceği, C.H.P'nin de böyle bir oyuna gelmeyi dalma reddedeceğidir.

O halde, boşuna ısrar neye?

hiç te fazla önemli olmadığı, parti tüzüğü incelendiğinde derhal ortaya çıkmaktadır. En az lider kadar önemli olan husus, -Büyük Kongrenin hangi karakterde bir genel idare kurulu seçeceğidir. Bilgiçin partiye hâkim olmaya başlaması ile üst kademelere yükselmiş ve fakat Demirelin adaylığını koy ması ile bölünmüş olan A.P.'li müfrit grup şimdi, Kongreye iki aday ile gitmenin kendi kuvvetini ve seçilme şansını baltaladığını farketmiş ve son anda durumu kurtarmanın çarelerini aramaya koyulmuştur.

Müşterek genel idare kurulu listesi ile Kongreye gitme fikri, ilk ortaya çıktığında, Bilgiç tarafından organize edilmiş olan bir A.P'li kliğin ada mı olup olmamakta pek fark görmeyen ve son günlerde kendini oldukça kuvvetli hissetmeye başlıyan Süleyman Demirelin muhalefetine uğramıştır.

Bilgiçin etrafından ayrılanlardan başka, Arıburundan kopan ve Bilgice tamamiyle karşı eski Demokratlar tarafından da desteklenmeye başlanan Demirel bu işe "hayır" demeğe heveskâr görünmüştür. Ancak A.P'yi hâlen elinde bulunduran ünlü ekip bu konuda hararetti bir çalışma göstermiş, Demirel yumuşatılmış ve Pazartesi günü bir masanın iki yanına Mehmet Turgut ile Bilgiç oturmuşlardır.

Komiyon seçiliyor

Yemekte yapılan tartışmalar sonunda, ortak bir genel idare kurulu listesi hazırlanması için istişari çalışmalar yapacak bir komisyonun kurulması ve bundan başka kendilerini eski Demokrat - Mutedil olarak tanıtan kimselerin listeye alınmaması prensip olarak karara bağlandı.

Kararın gerçekleştirilmesi için derhal teşebbüse geçildi. Aynı günün aksamı, Saadettin Bilgiçin Küçükesat Başak sokakta Müftü Apartmanındaki -Apartmanın ismi delegelere pek sempatik gelmektedir!- evinde toplanıldı; Bu toplantının, bu evde dört ge cedir yapılan toplantılardan farkı, da. ha fazla milletvekili ve delegenin katılması, katılanların bir kısmının da Demirelciler safından olmasıydı.

Çaylar içildi, kahveler höpürdetildi, nutuklar atıldı, partinin geleceğinden dem vuruldu ve neticede, geç saatlere doğru komisyonun seçimine geçildi. Demirelin. "İstişarî olursa, kabul!" diye karşıladığı komisyonun dokuz kişilik olması isteniliyordu. İlk beş üye açık oyla seçilecek, geri kalanlar ise gizli oyla belli olacaktı. Netice alındı ve aslında gizli tutulmak istenilen komisyona giren yedi üyenin adlan da duyuldu: Faruk Sükan, Seyfi Kurtbek, Mehmet Turgut, Orhan Süersan, Ali Naili Erdem, Arif Hikmet Güner ve Hasan Aksay..

Komisyonda, Faruk Sükan ve Seyfi Kurtbek gibi Bilgiç taraftarları ile, Mehmet Turgut ve Ali Naili Erdem gibi Demirelciler birlikte yer almış oluyorlardı.

Asıl tartışma ve fikir ayrılıkları, komisyonun görev ve yetkileri üzerinde konuşulurken ortaya çıktı. Bilgiç taraftarları komisyonun yetkilerinin daha geniş olmasını ve alacağı kararların değiştirilmeden uygulanmasını istiyorlar, Demirelciler ise yetkinin istişareden öteye geçmemesinde ısrar ediyorlardı. Bir ara, anlaşma ihtimalinin bu mesele yüzünden tamamen suya düşmesi ihtimali belirdi ve her iki taraf bazı tâvizler vermeye razı oldu. Varılan anlaşmaya göre komisyon, Ankaraya gelen delegeler ve il başkanları ile geniş istaşarî temaslar yapacak, onların eğilimlerini tesbit edecek, istedikleri genel idare kurulu adaylarını öğrenecek ve bütün bunlardan sonra bir liste hazırlıyacaktı. Hazırlanacak liste 20 isimden meydana gelecek ve lider adaylarından her ikisi -Demirel ve Bilgiç- dörder isim bildirebileceklerdi.

Toplantıdan sonra Müftü apartmanından çıkan Demirelciler mütereddit, Bilgiç taraftarları ise memnun görünüyorlardı.

Üç yuvada üç bülbül

Büyük Kongreye katılacak delegeler Ankaraya gelmeğe başlamışlardır. Çeşitli sınıflardaki otellere, çeşitli malî kudretteki delege ve il başkanları yerleşmekte ve sonra da bir cevelandır başlamaktadır. Delegeler şu günlerde, kahve ve çayı bedavaya getirmenin yolunu bulmuşlardır. Gözleri delegeye ve oya hasret üç genel başkan adayı ise sadece kahve ve çay için müthiş denilecek harcamalarda bulunmaktadırlar. Ancak bu, sudan parti için bir su mühendisini aday seçen büyük iş çevrelerinin kalantor favorisi Demireli fazla yıpratmamaktadır.

Sabahleyin, genellikle ufak gruplar halinde otellerinden çıkan delegeler, ilk önce Genel Merkeze yollanmaktadırlar. Burası Bilgiçin karargâh kurduğu birinci duraktır. Burada Bilgicin propagandası yapılmaktadır. Bu propagandayı "Yaaa!", "Elbet beyim!" gibi hayret ve takdir ifadeleriyle, kafalarım sallıyarak dinleyen delegeler. çaylarını ve kahvelerini de içmektedirler.

İkinci durak, Genel Merkeze çok uzak değildir: Sümer Sokakta, Onikiler apartmanında bulunan Süleyman Demirelin yazıhanesi... Burada da çay-kahve ve propaganda tekrarlanmakta. dır. Tesadüflerin yardımı ile üçüncü karargâh da çok uygun bir yere kural duğundan, delegeler hiç yorulmamakta dırlar. Üçüncü karargâh. Tekin Arıburun ile kendisini destekleyenlerin mevzilendiği, Sıhhiyedeki Yüksek Palas Otelidir. Burada da aynı program uygulanmaktadır. Delegelerin cevelanı bu üçgen içinde Büyük Kongreye ka-

Bir A.P. Kongresinde hır gür
Alışılmış manzara

Nesi varmış, Partiler Kanununun?

Türkiyede herkes müttefik bulunuyor ki demokratik rejimin esasını teşkil eden siyasî partiler anandaki mücadelenin "oyunun kaideleri"ne riayet olunarak oynanması sistemin devamının başlıca çaresidir. Herkesin müttefik bulunduğu bir ikinci nokta Türkiyede siyasî partiler arasındaki mücadelenin "oyunun kaideleri"ne riayet olunarak oynanmadığıdır.

Bu kaideleri koyacak olan Siyasi Partiler Kanunudur. O halde, bu kanon neden çıkmaz?

Sorunun cevabı basittir: A.P. oyunu kaidelerine uygun şekilde oynamak niyetinde değildir.

A.P.'nin Siyasi Partiler Kanununda şu veya bu maddeyi, şu veya bu prensibi beğenmemesi hakkıdır. Nihayet, bunlar üzerinde oturulur ve konuşulur. Ama, bir noktada mutabakata varmak şarttır: A.P. tavşana kaç, tazıya tut demek hürriyetini muhafaza mı etmek niyetindedir, yoksa bir samimi özü ve sözü bir politikanın mı taraftandır. A.P.'nin şimdiye kadar buna verdiği cevap müsbet değildir.

Siyasi Partiler Kanunu konusunda anlaşmazlık, esas itibariyle bir noktada düğümlenmektedir. Bu kanan, bir partinin bir mensubu bir yerde Anayasa Mahkemesince parti kapatmak için kâfi sebep sayılan bir söz söyledi, yahut bir fiil yaptı mı o partinin kapatılmasını mümkün kılmaktadır. A.P. bunu istememektedir.

Af. itirazını yüksek sesle yaparken bin dereden su getirmektedir: Acaba partinin mensubu o sözü sahiden söylemiş midir, acaba o söz sahiden bir partinin kapatılması için kafi sebep midir, acaba iftira ve tezvir işlemeyecek midir, acaba bu kanun istenmeyen bir partinin kapatılması için bahane yerine geçmeyecek midir?

Bunlar da doğru itirazlardır. Ama bütün bunlar önlendiği halde A.P. böyle bir hükmü kabul edecek midir? A.P. asıl, böyle bir hükmü kabul etmemektedir. Bunda da kendi hesabınca haklıdır. Zira A.P.'nin siyaseti yurdun dört bir tarafında Anayasanın temelini teşkil eden 27 Mayıs hareketini reddedip onun intikamını vaad etmek, dini bir istismar konusu yapmaktır. Siyasî Partiler Kanunu çıkarsa A.P. bu hareketleri resmen reddetmekle kalmayacak, suçu işleyen mensubunu da cezalandıracaktır. Ancak parti bu suçu reddetmez ve kendi görüşünün bu olduğunu dolayısıyla kabul ederse Anayasa Mahkemesi parti hakkında bir karar alacaktır. Yoksa, işlediği fiil partisi tarafından tasvip görmeyen bir parti mensubu yüzünden parti kapatılması bahis konusu değildir.

Bir misal durumu daha iyi anlatacaktır: Diyelim M X partisinin bir mensubu Vanin bir ilçesinde "Bu parlâmento meşru değildir, zira onun temeli satılmış komutanlardır, D.P. iktidarı haksız yere devirilmiştir, biz o günleri geri getirecek. İhtilâli yapanları toptan asacağız" dedi. Savcı takibata girişince bu sözlerin söylenilip söylenilmediği önce araştırılacaktır. Nasıl bir cinayet suçlusunu cinayeti gerçekten işleyip işlemediği tesbit olunmadan cezalandırmak bahis konusu değilse burada âla durum aynıdır. O zatın mensubu bulunduğu parti itiraz ederse, gerçek, adalet mekanizmasının en yüksek mercileri tarafından tahkik olunacaktır. Bu sözlerin söylenildiği tesbit olunduktan sonradır ki X partisinden, eğer fikir kendi resmi fikri degilse o mensubunu safdışı etmesi istenilecektir.

Etmedi mi, işte o zaman parti Anayasa Mahkemesine verilecektir. Parti hakkındaki hükmü Anayasa Mahkemesi verecektir.

Ne var, bunda?

Bir tek şey var: X partisi yurdun dört tarafında bu tezviri yapacak, fakat genel merkezi resmen anayasaya bağlılığını söyleyecek, ama tezviri de reddetmeye yanaşmayacak, yani iki taraflı oynayıp parsa toplayacaktır. Elâlemi kör ve sersem sanarak..

Oyuna bir kaidıe konmasının bundan iyi gerekçesi bulunabilir mi?

dar süreceğe benzemektedir.

Akşamları ise, gündüzlerin aksine, daha eğlenceli, daha mahrem ve bazen de tatlı sürprizlerle dolu olarak geçmektedir. Her üç adayın etrafında ki milletvekilleri, delegelerin gecelerini "doldurmak"la kendilerini görevli saymaktadırlar. Bu görevin içine delegenin tesir edebileceği oy sayısına göre derecelenen her türtü ikram ve misafirperverlik usûlleri girebilmek bedir. Sadece kendi oylarına sahip delegeler için bir yemeğe veya ziyafete çağırılmak "fevkalâde"den bir sürpriz olmaktadır. Buna karşılık il başkanları ile delege gruplarını sevkedebilecek grup liderleri ise çok daha mümtaz muamele görmekte, onlara yapılan ikramların ve onlar için düzenlenen eğlence programlarının mahiyeti hiç bir zaman tam olarak bilinememektedir.

Bu arada bol hol alkol istihlâk edilmekte ve delegelerin gündüz fazla kaçırılan çay ve kahve ile gerilmiş olan sinirleri tatlı tatlı gevşetilmektedir. Meharet, bütün bu programın arasınâ bir propaganda toplantısını veya nutkunu ustalıkla sıkıştırabilmektedir.

Propaganda için birkaç gün öncesine kadar kullanılan mektup usulü ise son günlerde delegelerin Ankaraya gelmeleri ile tatbik kaabiliyetini kaybetmiştir.

Haftanın ortalarına doğru 11 başkan lan kendilerini mümkün olduğu kadar kuvvetli ve delegelerine hâkim göstermek çabasında ve böylece kendi istedikleri yönde pazarlık kuvveti sağlama niyetinde görünmektedirler. Ankaraya gelmeden önce yakın illerin baş kanlarının birbirleriyle temas ettikleri ve Ankarada birlikte hareket ederek Büyük Kongrenin İplerini ele almayı kararlaştırdıkları söylenmektedir. Nite kim bu mecmuanın baskıya verileceği sıralarda il başkanlarının bir toplantı yapacakları ve bu toplantıda genel başkanı seçecekleri, böylece partinin bölünmesini önlemek amacında oldukları haberleri yayılmıştır. Ancak, genel başkanın böyle bir toplantıda seçilmesini kabul edebilecek aday, sadece ve sadece Saadettin Bilgiçtir. Bilgiç gibi, Teşkilâta kendi elleriyle kurmamış olan diğer iki aday, Demirel ve Arıburun ise böyle bir işi tasvip edecek eğilimde değildirler. Ancak her üç aday da 11 başkanlarının tesirini ken-

di lehlerinde kullanabilmek için, onlara "hayır" diyememekte, fakat durumun muğlâklaşması için gayret göstermektedirler. Bu durumda il başkanlarının Bilgiç ve Demirel taraftarlarının düzenledikleri liste komisyonuna tavsiyelerde bulunmaktan fazla olarak bir ön seçim yapmaları ihtimali pek kuvvetli görünmemektedir. Yahut il başkanları, Demirel ve Bilgiçin ortak bir liste ile Kongreye gitmelerine de muhalefet edeceklerdir. Ancak bu, sürpriz olarak 'kabul edilmektedir.

Onikiye beş kala

Bugüne kadar Bilgiçin en ateşli taraftarlarından biri olarak bilinen Cevad Önder, AKİS muhabirinin "Hangi adayı destekliyorsunuz?" sorusuna şu cevabı verdi:

"— Her ikisi de arkadaşım. Kongre hangisini seçerse, birlikte çalışmak gerekir. Kongre mutlaka partiye fayda verecek bir seçim yapacaktır."

Bilgiçin en müfrit taraftarlarından birinin bu şekilde yuvarlak ve ihtiyatlı konuşmaya başlaması, Kongre arefesinde kuvvetlerin gittikçe eşit bir hale geldiğini gösteren bir delildir. Gerçi Bilgiçin diğer omuzdaşları henüz böyle bir ihtiyata lüzum görmiyecek kadar kendilerine güvenmektedirler. Meselâ Faruk Sükan, AKİS'çinin aynı sorusuna, kararlı bir ifade ile:

"— Her ikisi de arkadaşımdır. Fakat ben Saadettin Bilgiçi destekliyorum" diye cevap vermiş ve sonra şunları eklemiştir:

"— Öyle sanıyorum ki, delegeler Ankaraya kararlı gelecekler!"

Fakat Ankarada hissedilen hava, Demirelin son birkaç gün içinde Bilgiçe iyice yaklaştığıdır. Birkaç hafta öncesine kadar büyük nisbetlere varan fark, Türkiyede belki de bugüne kadar rastlanmamış ölçüde bir propaganda kampanyası ile desteklenen Demirel tarafından büyük ölçüde kapatılmıştır. Demirel ve taraftarları sadece propaganda ile yetinmemişler, daha önce Bilgiçe sözvermiş delegeler ve iller üzerinde de oldukça etkili bir çalışma yapmışlardır. Delegelerin Ankarada geçirdikleri birkaç gün ise taraflar için son fırsatı teşkil etmektedir. Bu birkaç gün içinde karşılıklı itham ve iddialardan başka en önemli ve tesirli silâh, bir adayın nasıl olsa kazanacağı fikrini yaymaktır. Bu, delegeler üzerinde, partinin gelecekteki lideri ne yakın olmak endişesini yaratabilmekte ve etkili olmaktadır. Bugüne kadar bu silâh Bilgiç lehine işlerken son birkaç gündür Demirel taraftarları da, kesif bir propaganda ile kendilerini kuvvetli göstererek, aynı silâhı kendileri için kullanmaya başlamışlardır.

Bir A.P. mitingi
Görünen köy

En ciddi iki rakip olan Saadettin Bilgiç ile Süleyman Demirelin Kongreye ne derece kuvvetli olarak girdiklerini ifade eden en güzel söz, haftanın ortalarında bir bağımsız milletvekili tarafından söylendi:

"— Bilgiç, Demirelin sıcak nefesini ensesinde duymaya başladı!"

Bu sıcak nefes, uzun bir yarışın sonuna gelmiş olan Bilgiç için gerçekten hoş değildir. Bilgiç bu yüzden bütün siyasî gücünü ve zekâsını zorlamakta, durumu değiştirmek için -ne olursa olsun!- tedbir aramaktadır. Dolaşan bir söylentiye göre, bu tedbir Tahsin Demiray vasıtası ile Başgili ikna etmek ve Başgilin, Kongreye, Bilgiç lehinde feragat ettiğini açıklayan bir telgraf göndermesini sağlamaktır. Bir başka habere göre, Bilgiç, Kongrede" Demirele karşı, bugünlerde tekrar kendisine yanaşmış olan Gökhan Evliyaoğlunu silâh olarak kullanacak ve rakibini, kendisinin şahsen karışmıyacağı bir polemikle yıkacaktır. Politik tecrübesi fazla bulunmayan ve geçen hafta Hukuk Fakültesindeki bir açık oturumda da sezildiği gibi, herhangi bir hücuma uğradığı takdirde fazlaca heyecanlanabilecek yaratılışta olan Demirelin bu karışık kongre taktiklerinden ne kadar sağlam çıkabileceği bilinmemektedir. Demirelin aleyhinde yapılan son ve tesirli bir propaganda ise, onun bir diğer şanssızlığım teşkil etmektedir. Bu propaganda, Demirel milletvekili olmadığı için, seçimden önce. gerekirse, Anayasaya göre başbakan olamıyacağının delegelere bıkmadan tekrar tekrar söylenmesi ile yapılmaktadır.

Öte yandan, birdenbire ümidi artan ve -nedense?- çalışmalarını hızlandıran Tekin Arıburun bu şekilde devam ederse Demirelin o taraftan alacağı oy sayısında bir azalma olacaktır. Yüksel Palas otelinde tutulan iki odada Şevket Bulatoğlu. Reşat Özarda, İhsan Sabri Çağlayangil ve birkaç milletvekili son birkaç gün içinde garip bir iyimserlikle çalışmalarını hızlandırmışlardır. Bu hızlanmaya, Was hington Restoranda Mehmet Turgut ile Bilgiç arasında, listeye kendilerini mutedil diye tanıtanların alınmaması yolunda varılan anlaşmanın da sebep olabileceği belirtilmektedir. Fakat en esaslı sebep olarak. Sunayın mektubu ile ortaya çıkan. Ordunun gerGin durumu gösterilmektedir. Arıburun taraftarlarının bu durumu kendi adayları için bir öncelik sebebi saydıkları anlaşılmaktadır.

Bu arada Arıburun ve arkadaşla-

Fikirler ve Talipler

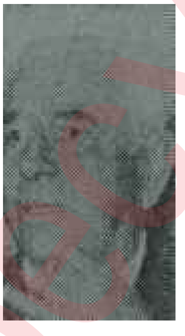

Süleyman Demirel: Partilere doğuş şartlarının, geçmişlerinin, gelişine şekillerinin değil de liderinin hüviyetinin istikamet verdiğine inanan takımın adayıdır. Bu takım, A.P. içindeki eski Demokratlardan başka umumiyette liberal ekonominin ve aşırı özel teşebbüs hakimiyetinin sağlanmasını isteyenlerden teşekkül etmektedir. Bunların fikri, A.P.'nin başına aklı başında bir idareci zümre geldi ini partinin havasının değişeceği ve böylelikle bunun, memleketin sağlam kuvvetlerine güven vereceği, yani bir A.P. iktidarı için yeşil ışığın yanacağıdır.

Adayın handikapı Teşkilât tarafından tanınmaması, yarışa geç başlamasıdır. Üstelik, A.P.'nin mi liderine, yoksa liderin mi A.P. ye hata vereceği hususu çok tartışmaya müsait bir konudur.

Saadettin Bilgiç: Partilerde Teşkilat denilen ve hemen ekseriyi ya midesinden, ya hislerinden bağlı, heri hâlde kafasının emrettiği şekilde hare. l ket etmeyen kimselere dayanarak biri siyasi teşekkülü ele geçiren klâsik aday tipidir. Demagoji ve kulis faaliyeti, kapalı kapılar arkasında vaadlerde bulunmak büyük avantajıdır. Nabza göre şerbet vermeyi bildiği gibi, teşkilatçılık kabiliyetini de Ragıp Gümüşpala öldükten sonra onun vekilliğini almakla göstermiştir. Siyasî partilerde I Genel Merkez© hâkim olmak büyük avantajdır. Bu avantaj şimdi bu adayın elindedir. Genel Balkanları şu veya bu çevre, yahut umumî efkâr değil de Büyük Kongreye katılan delegeler seçtiklerine göre avantaj küçümsenecek bir avantaj değildir ve bu üstünlüğüyle Bilgiç şimdiye kadar çok kongrede kendisinin çok adamını delege diye seçtirtmiştir.

Ali Fuat Başgil: Cismindim ziyade ismi bilmen ve ancak Genel Başkanlık ortada kaldığı takdirde **düşünülebilecek** kimsedir. Demirel ve **Bilgiç** adayken A.P. de çok az kimse bir Ali Fuat Başgile partinin idaresini vermeyi düşünebilir. Üstelik bu şahsın memleketin sağlam kuvvetlerinde yarattığı allerji de Türkiyenin siyasi şartları içinde kendisinin lehinde telâkki edilmeyecektir. **Hele** üstadın şefim kampanyasını **Türkiyeden** değil de isviçre gölleri kenarından yürütmeye kalkışması şansını sıfıra büsbütün yakınlaştırmıştır. Her gey göstermektedir ki bu adamcağız, tıpkı 1961 yıllarında olduğu gibi bu sefer de bir takım kimselerin elinde - oyuncak olmuştur ve kendi kendisini dahi idareden âcizdir. Böyle bir zatın eline A.P. gibi bir partinin dahi verilmeyeceğini herkes görmektedir.

Tekin Anburun: A.P. nin ancak bir eski asker, bir emekli orgeneral elinde memleketin sağlam kuvvetlerine güven verebileceğini sananların adayıdır. Bunlara bakılırsa iki eski askere, Gürsele ve İnönüye karşı ancak Tekin Arıburun gibi bîr kimse ağırlığını hissettirebilir. Böyle bir zata bilhassa Ordu "Haydi canım, sen de" diye. mez. Fakat bu düşünce tarzındaki havai payı gittikçe daha fazla kimse tarafından hissedilmektedir. Üstelik, emekli orgeneralin eski D.P. milletvekili esinin fazla tesiri altında bulunduğu da yakınlarınca bilinmektedir ve ihtirasları bilinen Perihan Arıburun kocası için avantajdan ziyade handikap teşkil etmektedir. Zaten Tekin Arıburun da bir kaç denemeden sonra şansına doğru bir teşhis koymuştur ve ortadan kaybolmasa bile kendi kendisini silmiştir. Belki Büyük Kongrede adaylığını bile koymaması hiç kimseyi şaşırtmayacaktır. Her halde, A.P. nin başına Gümüşpalanın getirildiği günlerle bugün arasında fark bulunduğundan Tekin Arıburuna A.P. içinde bir müstakbeli Gümüşpala diye bakanların sayısı son derece azalmıştır.

rının, Bilgiç ile Demire! arasındaki mâcadeleden ve karşılıklı yıpranmadan faydalanarak, "aradan sıyrılma" emeli besledikleri de görülmektedir.

Bütün bu ihtimallerin ve seçim oyunlarının hangi sonuca varacağı ise ancak Büyük Kongrede anlaşılacaktır.

Hükümet

Ufuktaki koltuklar

Haftanın başlarında Salı sabahı yapılan CHP birleşik Grup toplantısından sonra yayınlanan bir bildiri, uzun zamandan beri unutulmuş olan "Bazı Bakanlar değişecekmiş..." söylentisinin Parlâmento koridorlarında yeniden revaç bulmasına sebep oldu.

Aslında, söylentide gerçek payı yok değildir. Yanlış olan, bunun, Grup toplantısından sonra çıkarılmış olan bildiriye bağlanmasıdır. Bildiride a. çıklanan husus CHP Edime milletvekili Fahir Giritlioğlunun Adalet Bakanı Sedat Çumralı için gensoru ve İçişleri Bakanı Orhan Öztrak için de şenel görüşme açılmak üzere bir önerge verdiği ve bu önergenin, Bakanların da isteği üzerine, kabul edildiğidir. İşte bu olay, muhayyilesi geniş ve gönlünde de Bakanlık koltuğu yatanları derhal harekete geçirmiş VB ortaya bir yakıştırma hikâye çıkarılmıştır. Hikâyeye göre, "Adalet Bakanı düşürülmek istenmekte, fakat İnönü durup dururken Çumralıya "istifa et" diyememektedir. Çumralıyı istifaya mecbur etmek" için en iyi usul böyle bir gensoru önergesidir. Üstelik durumu garantiye almak için içişleri Bakanı için de bir genel görüşme öner-

gesi verilmiş ve Öztrakın son olaylar la ilgili olarak yapacağı açıklamaların, Çumralıyı büsbütün zayii düşüreceği hesaplanmıştır".

Bu hikâyeyi yayanlara göre içişleri Bakanlığı her olayı AP kongrelerinde yapılan her konuşmayı tek tek Adalet Bakanlığına aksettirmiş, fakat Adalet Bakanlığı gerekli dinamizmi gösterememiştir.

Bildiriden sonra üzerinde durulan bir diğer husus da, Öztrakın, Genel Sekreterlik mücadelesinde arasının açıldığı ileri sürülen Başbakan Yardımcısı Kemal Satır tarafından harcanmak istendiğidir. Bu yorumcular, Giritlioglu ile Satırın birbirlerine pek yakın olduğunu ileri sürmekte ve "Fahir Giritlioğlu, bu önergeyi Satırın isteği üzerine verdi" demektedirler.

Ancak Giritlioğlunu. değil sadece yakından tanıyanlar, Millet Meclisi müzakerelerini birkaç defa izlemiş olanlar bile, Edirnenin bu, nevi şahsına münhasır milletvekilinin olmadık çıkışlarını gayet iyi bilmektedirler. Giritlioğlu, oy kullanışından Meclis lokantasında yemek seçişine kadar her konuda hiçbir tesir altında kalmayan, aşırı objektif ve, tabir caizse, âdeta ayda yaşıyan bir CHP lidir. Üstelik, Bakanlar arasında bir değişiklik yapmanın tek yolu da Gensoru veya Genel görüşme değildir.

Yolculuk görünüyor

Nitekim, bundan bir süre önce Başbakan İsmet İnönü ile görüşen CHP Senato ve Millet Meclisi Grup Başkan Vekilleri - Zihni Betil, Mehmet Hazer, Kemali Beyazıt ve Fethi Çelikbaş -, isim vermemekle beraber, Grupun bazı Bakanlardan memnun olmadığını söylemişlerdir. Bu Bakanların isimleri ise İnönüye, Yardımcısı Kemal Satır tarafından duyurulmuştur. Şimdiki halde Grupun şimşekleri, daha çok Ticaret, Ulaştırma ve İmâr ve İskân Bakanlıklarının çatıları üzerinde çakmaktadır. Ayrıca Son siyasi gelişmelerden sonra Adalet Bakanı Sedat Çumralı da bir hayli" yıpranmış bulunmaktadır. Giritlioğlunun önergesi Millet Meclisinde kabul edildiği takdirde. Çumralının koltuğunda daha uzun süre oturabilmesi herhalde pek kolay olmıyacaktır.

Ulaştırma Bakanının durumuna da nasıl bir hal çaresi bulunacağı henüz meçhuldür. Zira, partili Bakanlar için belirli denetim yolları bulunmasına rağmen, bağımsızlar için henüz teamül haline gelmiş bir düşürme sistemi mevcut değildir;

Gidecek olan Bakanların yanısıra ortaya bazı Bakan adaylarının isimleri atılmaktadır. Şimdilik bunlardan kuvvetli bir aday, CHP Senato Grup Başkan Vekili Mehmet Hazerdir. Söylentilere göre, Devlet Bakanı Nüvit Yetkin Adalet Bakam olacak ve ondan boşalan yere de Hazer oturtulacaktır.

Ancak bu değişikliklerin ne zaman ve hangi statü içinde yapılacağı henüz kesinlikle belli değildir. Zaman konusunda CHP Grupunda hakim kanaat, vaktin henüz erken olduğu ve bazı gelişmelerin beklenmesi gerektiğidir. Statü meselesi ise bağımsızların Hükümet içinde sahip oldukları sandalye sayısı ile ilgilidir. Bunun adedinin ne olacağı konusunda henüz bir fikir yokta.

(AKİS — 1355)

Öğretim

Dertli dolap

(Kapaktaki Profesör)

*İ*dareden çıkan delikanlının omuzları çökmüştü. Ağır adımlarla, kendisini beklemekte olan ayni yaşlardaki arkadaşının yanma geldi. Arkadaşı on_dan hiçbir şey sormak lüzumunu bile duymadı. Zira delikanlının üniversite giriş imtihanını kazanamadığı ve kazananlar üstesinde adına rastlamadığı ortadaydı. Sıkıntıyla çevresine bakınan arkadaşına bir sigara uzattı ve:

"— Üzülme.. Tanrı bir kapıyı kaparsa, öbürünü açar. Tanrının kapısı tek değil ya!" dedi.

Delikanlıyı en çok üzen, askerliğin kapıya gelmiş dayanmış olmasıydı. Son ümit olarak bir üniversite kalmıştı. İmtihanı kazanmış ve kaydını yaptırmış olsaydı, hemen soluğu,' elin de tecil kağıdıyla askerlik şubesinde alacak ve en az bir dört yıl askerliğin semtine uğramıyacaktı.

Fakat, tanrının kapısının tek olmadığını iddia eden beriki, bunun da kolayını bulmakta gecikmedi. Üzülmeye mahal yoktu. Bugüne bugün Türkiyede öğrenim serbestliği vardı ve istenen bütün haklan sağlayan özel yüksek okullar birbiri arkasına, yerden biter gibi bitmişler, kendileri nevinden üniversite imtihanlarında başarı sağlayamıyan nicelerine kapılarını ardına kadar açmış, bekliyorlardı. Tecilse, özel yüksek okullarda da vardı. Şebekeyse, ha keza! Parayı veren, düdüğü çalıyordu.

Üniversitede huzursuzluk

geleneksel törenlerle açılması beklenen İstanbul Üniversitesi, bilindiği gibi, öğrencilerle öğretim üyeleri arasında çıkan bir çatışma ve anlaşmazlık sonucu, tarihinde ilk defa olarak, bu ayın başında törensiz ve sessiz sedasız açıldı. 27 Mayıs devriminden hemen sonra toplumun çeşitli katlarında hissedilen rahatsızlıklar, İstanbul Üniversitesinde de hissedilmeğe başladı.

Milli Eğitim Bakanı Öktemin basını yeme raddelerine gelen üniversite harçlarına tepeden inme zam. öğrencilerle öğretim üyeleri arasında kopacak fırtınanın ilk habercisi oldu. Öğrenciler haklı olarak bu beklenmedik zamma karşı çıktılar, öğretim üyeleri ise haklı olduklarını ileri sürdüler. Tepki kamu oyundan da ayni sertlikle gelince, bu defa ricat edildi ve harçlara zam konusu belirsiz bir süre rafa kaldırıldı.

Daha sonra, öğrencilerin dertleriyle ilgili bir danışmada, İstanbul Talebe Birliği Başkam ve Eczacılık Fakültesi Talebe Birliği Başkanı ile Eczacılık Fakültesi Dekanı arasında yersiz bir tartışma oldu ve ateş baruta değdi. Arkasından, öğrenci kuruluşları kendi aralarında toplandılar, Üniversitenin açılış törenine katılmayı -seçtikleri temsilcilerinin öğretim üyeleri kurulunca reddedilmesi karşısında- kabul etmediler ve bir bildiri yayınlayarak,- Öğretim üyelerine karşı çıktılar.

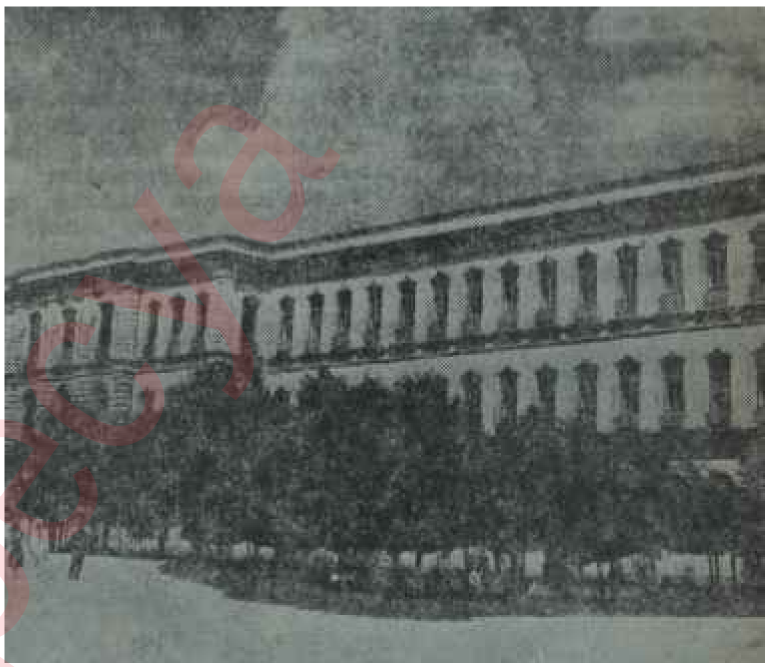
Gençlerin başlıca şikâyet konulan. m, öğretim üyelerinden yeteri kadar yararlanamadıkları hususu teşkil etmektedir. İddia edildiğine göre. öğretim üyeleri, Üniversite yerine dışarda, başka kurumlarda yönetim kurulu Üyelikleri gibi, özel yüksek okullarda öğretmenlik gibi görevler almaktadırlar ve bu, onlardan faydalanma imkânını azaltmaktadır. Yılda 1650 saat görev yapmaları gereken Üniversite öğretim üyeleri, 500 ile 85 saat arasında çalışmakta, böylece hem Üniversiteyi, hem de bilim adamı kişiliklerini istismar etmektedirler.

Üniversite öğretim kadrosu içinde, üniversite dışında da işi olan profesörlerin öğretim kadrosuna oram yüzde 70 ile 75 arasındadır. Hepsinin üstündeki gerçek ise, özel yüksek okullarla Üniversite arasındaki başarı oranıdır. Özel okullarda yüzde 93 olan başarı oranı, Üniversitede yüzde 6.9 dur. Bu fark, öğrencileri tedirgin etmektedir. Özel okullar bunu, kendi öğretim sistemlerinin bir başarısı diye göstermektedirler ama, bir de "para dolabı" faktörünün bulunduğu muhakkaktır.

Böylece ortaya bir başka problem, "Özel Okullar" problemi çıkmaktadır.

At binenin, kılıç kuşananın

Azel yüksek okul açmak, üniversite giriş imtihanlarını kazanamayıp ortada kalan binlerce gencin sırtından para kazanmak fikrinin başlangıcı 1962 yılının ilkbaharına rastlamaktadır. Bir özel yüksek okul açma fikrinin babası olan Orhan Mete, politikaya Babıalide başlamış, orada sürdürmüş, fakat ilk mücahitlerinden olmasına rağmen, DP iktidarının nimetlerinden gerektiği kadar faydalanamamıştır. Devrimin üstünden iki yıla yakın bir zaman ve köprülerin altodan da nice sular akıp geçtikten sonra tek tük gün ışığına çıkan eski Demokratlardan biri olarak Orhan Mete de çevrede görünmeğe başladı. Kendisi Bâbıalide "Orhan Mete ve Ort. Matbaası" adını taşıyan bir basımevi sahibi de bulunuyordu ama bu, Mete ve ortakları için yeterli değildi. "Kısa gü-

İstanbul Üniversitesi

Dertli dolap

nün karı çok olur" deyimine uygun bir iş düşünüyorlar ve bulacaklarından da umutlarını kesmiyorlardı. Nitekim buldular da. Bu, üniversiteye giriş imtihanına katılıp da kazanamayan binlerce öğrencinin "okul isteriz" diye ellerinde dövizlerle sokak sokak dolaşmalarının ve gazetelerin birinci sayfalarını günlerce işgal etmelerinin sonucu bulundu. Evet, binlerce genç bilimden, öğrenimden yoksun kalmamalıydı. Bunlara ne yapıp yapıp, okul bulmak lâzımdı. Lâzımdı ama iş, bir ilkokul veya ortaokul açmak gibi kolay bir iş değildi. Neticede üniversite öğretimine paralel bir öğretim kurumu açılacaktı. Eğitimciliğin "E" si ile ilgisiz, Eğitimin ise şöyle kenarından geçmiş Orhan Mete, bu fikrini yakın ideal arkadaşı Sacit Yumere açtı. İki kafadarı düşündüren tek husus, bu işi nasıl kıvıracakları ve parayı nerden temin edecekleriydi. Para gerçi en önemli bir faktördü ama, bir de bunun resmiyet ve formalite yanı vardı. Yurdun eğitim ve öğretimi ile ilgili Bakanlık, bakalım bu çeşit bir özel üniversite açımına izin verecek miydi?

Para işini şimdilik ikinci plâna atan ilki ideal arkadaşı, önce bu meselenin ardına düştüler. Yürürlükteki kanunlara ve Anayasaya göre, kişiler bu çeşit bir özel yüksek okul açabilirler miydi? Araştırmalar ve danışmalar sonunda, açılamıyacağına ve açamıyacaklarına dair bir kayıtlama ile her hangi bir kısıtlamaya rastlanmadı. Eldeki tek yönetmelik, "23/Şewal/Sene 1333 — 20/Ağustos/Sene 1331" yayınlanma tarihini taşıyordu ve 49 yaşındaydı. Bu yönetmeliğe göre özel okullar "Mekatibi hususiye, masarifi efrat tarafından ve hükümetçe tanınmış Türkiyeli cemaat ve cemiyet ve şirketler canibinden temin olunarak açılan mektepler"di. Bu yönetmeliğin tek kısıtladığı taraf "ecnebi cemaat, cemiyet ve şirketlerin kendi namlarına veya muvazaa tarikiyle mektep açmaları"ydı.

Ticaret ticarettir

Orhan Mete ve ideal arkadaşı, kafalarına özel bir yüksek okul açmayı iyice koyduktan ve işte bir kanuni mahzur da bulduramadıktan sonra, yollarını Ankaraya düşürdüler, ilgililere danıştılar. Eldeki mevzuat yeni baştan raflardan indirilip gözden geçirildi. Konu, eğitimciler için tamamen yeniydi. O günlerde ortalığı toza dumana katan gençlerin "Bize de okul! Bu kadar genç okulsuz, bilimsiz mi kalacak?" âvâzeleri de Mete - Yumer ideal ortaklığının işine yaradı, ilgililer bu konuda ilgilerini esirgemediler, hattâ iki ideal arkadaşına yardımcı bile oldular.

Bu yan halledildikten sonra, geriye kala kala bir finansman işi kah. yordu ki, o da son derece kolaydı. İş, nerden bakılsa bir yağlı kuyruktu. Buna para yatırmayacak tacir az bulunurdu. İki ideal arkadaşı aradıklarını kolayca buldular, araya girenler kredi sağladılar ve 1962 yılında "Özel İktisadî ve Ticarî İlimler Yüksek Okulu" açılarak ilk öğretim yılma başladı.

Mete ve Yumerin kurup tezgâhladıkları bu yeni ve yüksek özel okul için radyolar ve gazetelerde bir reklâm kampanyası açıldı.

İlk gün gelip çattığında beklenmedik bir olayla karşılaşıldı. Sabahın erken saatinden akşamüstüne kadar Mete - Yumer ortaklığının Özel iktisadî ve Ticarî İlimler Yüksek Okuluna 98 öğrenci kaydolundu ki bu, umularım da beklenenin de çok üstün-

Üniversite öğrencileri bir mitingte
Kaynayan gençlik

Bir Görüş

Niçin Okutamıyoruz?

Prof. Memduh YAŞA

Üniversitelerimizin çeşitli fakülte re okullarının birinci sınıflarına alınacak talebe sayısı, bu yıl da, yüksek tahsil yapmak arzusunda olanlardan çok aşağıda kalmıştır. Açıkta kalanları, ne üniversiteler dışındaki yüksek tahsil müesseselerine, ne de iki yıldır mantar gibi biten aynı seviyedeki özel okullara sokarak eritmek mümkün olacaktır. Bu sebepten bu yıl da son iki yılda olduğu gibi, rektörlerin kapılarında oturma grevi yapan, Atatürkün bazı heykellerinin önünde protesto nöbetleri tutan, üstün karar alma yetkisini haiz devlet otoritelerinin çalıştıklan binalara yürüyüş yapan gruplara rastlıyacağız. Bunlar sağdan soldan tahriki de görecekler, başka gayelerle yapılan gösterilerde kullanılmak istenecekler, hocaları, ile müesseseleri ve devletin dayandığı sistem aleyhine kışkırtılacaklardır.

Bu hareketlerden kendileri muhtemelen biç bir müsbet sonuç elde edemiyeceklerdir. Sosyal bünyemiz ve devle, sistemimiz, bir de bundan dolayı gerçi ağır yaralar alacak, fakat binlerce genç maksatsız, perişan ve küskün, hayatın türlü çarkları arasına katılıp gideceklerdir. Bunların büyük kısmının, türlü ifratçı ve tahripçi telkinleri benimsemeye fevkalâde istidatlı, olacaklarından hiç şüphe edilmemek lâzımdır.

Bu duruma mutlaka çare bulmak lâzımdır. Tahsil sistemimizin bu "kayıp listesinin her yıl kabarmasını önlemek lâzımdır. Ne Üniversitelerimiz "Devlet bana imkân versin, sınıf, lâboratuvar, kitaplık açsın, hoca kadrosunu genişletsin, alayım" deyip sorumluluğu Üzerinden atabilir, ne devleti idare edenler "Bu bir üniversite işidir, üniversiteler muhtardır" lâflarile problemin hallinden kaçınabilir.

Gerçi hükümet son yıllarda yeni üniversiteler açmakta, eskilerin genişletilmesi için de bütçeye paralar koymaktadır. Fakat hükümetin bu istikametteki çalışmaları ağırdır. Her şeyi herkesten iyi bildiğini sanan ve bazı kimselerce politik müesseselerin üstünde görülen Plânlama Dairesi de kültür ve eğitim alanına para harcamanın en iyi yatırımlardan biri olduğunu henüz kabul etmemiştir. Planlama Dairesindeki bu zihniyet, hükümetin "ağır davranışı"nda şüphesiz çok müessir olmuştur.

Fakat insafla kabul edelim, devletin bu alanda alabileceği tedbirler, daha süratli olsa bile, uzun vadelidir. Türkiyedeki nüfus ve okuma arzusu artışı dolayısile her yıl hızlanarak kabaran lise mezunlarının tamamına, çok yalan bir gelecekte, arzuladıkları yüksek tahsil müesseselerini açamaz. Kısa vadede tesirli tedbirleri almak, asıl üniversitelerimize düşmektedir.

Üniversitelerimizin bugünkünden daha fazla talebe almamalarının haklı görülmesi, bir tek halde mümkündür: Eğer bütün tahsil araçlarım, yâni hastahane, lâboratuvar, kitaplık, sınıf ve öğretim üyelerini tam kapasite ile çalıştırıyorlarsa... Bu araçların biri veya birkaçından tam faydalanılamıyorsa, âtıl kapasite vardır, daha fazla talebe alınabilir demektir.

Konuyu kendi bilim alanımızda, sosyal ilimleri tedris eden fakültelerde incelediğimiz takdirde şu manzara ite' karşılaşmaktayız: öğretim üyeleri haftada ancak 4-8 saat ders yapmak imkânını bulmaktadırlar. Bazısı için bu rakam üçe hattâ ikiye düşmektedir. Bunun, öğretim üyelerinin dışarıda çalışmasile ilişiği yoktur. Kalabalık sınıflara ders anlatma sistemi, bir öğretim üyesinin aynı anda bir çok talebe ile meşgul olmasına imkân vermekte, bu da haftalık ders saatlerini azaltmaktadır. Son günlerde hocaları aleyhine bir kampanyaya girişmiş olan talebe teşekkülleri temsilcilerinin, her hocanın yılda 1560 saat ders yapması gerektiği yolundaki iddiasına iltifat etmek tabiatile kaabil değildir. Fakat haftada sekiz saat ders yapmak, her üniversite hocası için normal mesai sayılmalıdır. Buna |mkân bulunduğu ve bugünkü kalabalık sınıflara ders okutma sistemi değiştirilmediği, yâni sınıflar parçalanmadığı takdirde, üniversitelerimizin sosyal ilim tedris eden müesseseleri, kontenjanlarını % 30 oranında arttırabileceklerdir.

; Bir çok meslektaşlarımızın, yeter derecede sınıf olmadığını, teklifimizin bu sebeple tatbik kaabiliyetinden mahrum olduğunu öne süreceklerini 'biliyoruz. Görüşümüze göre sınıf yetersizliği, geniş mikyasta, ders saatlerini umumiyetin 9-12 saatleri arasında teksif etme ananemizin bir neticesidir.

Bir çok memleketlerde okluğu gibi sınıflar 8-20 arasında ve kesintisiz olarak tedrisata açık tutulduğu takdirde, iddia edilen engel hemen hemen ortadan kalkar. Kaldı ki, devletten bu maksatla alınacak ödeneklerle bir çok fakültelere kısa zamanda, yeni sınıflar eklenebilir. Şüphesiz, yeni fakülteler açmak da aynı şekilde gerçekleştirilebilir,

İlave edelim ki, sosyal ilimler tedris eden fakülteler için öne sürdüğümüz çözüm yolu, Devlet ile İşçi Sigortaları ve benzeri müesseselerin hastahanelerinden faydalanmak suretile tıp fakülteleri için de kaabili tatbiktir.

Görülüyor ki, Üniversitelerimizin bugünkünden daha fazla talebe alamamaları hakikî imkânsızlıktan değil, organizasyon bozukluğundan ileri gelmektedir. Üniversite öğretiminde zaruri faktörler iyi ahenkteştilrildiği takdirde bugün görülen acıklı durum büyük mikyasta ortadan kaldırılmış olacaktır, Ancak, problemin kat'i ve uzun vâdede çözülmesi yine devletin, süratle ve isabetli yer seçimiyle, yeni üniversiteler açmasına bağlı kalacaktır.

Rektör Ömer Celâl Sarç konuşuyor

Kim haklı?

deydi. Kayıtların son bulduğu ilan edilen güne kadar istenen 300'lük öğrenci sayısı büyük bir rahatlıkla 600 sayısını buldu ve iki ideal arkadaşı ile bilini taciri ortakların önünde yeni ufuklar açtı.

Okul öğretime başlamadan çok önce öğretini üyeleri ile ilişki kurulmuş ve konuşmalar ilerletilmişti. Üniversite, sinesinde topladığı öğretim üyelerine devlet memurluğu bareminin en yüksek öcretini de ödese bu, aylık ücret olarak 1200 lirayı geçmiyordu, üniversitede öğretim üyesi bir kişi için toplumdaki yerini devam ettirebilmesi konusunda bu para hiç bir zaman yeterli değildi. Ortada olan gerçek, bir üniversite profesörünün yayan gidip gelemiyeceği, yamalı pantalon giymeyeceği ve belirli bir yaşama düzeyinin altına adını ve kendini düşürmeyeceğidir.

Bu yüzden üniversite öğretim üyeleri, çokluk, üniversite dışında kendilerine ek görev aramışlar ve bulmuşlardır da Bunlar müşavirlikler, yönetim kurulu üyelikleri, avukatlık ve tıpla ilgili olanların muayene açmaları ve dışardan hasta kabul etmeleri gibi ikinci gelir kaynaklandır. Halbuki Üniversiteler Kanununun âl. maddesi gereğince "Üniversite öğretim üyeleri belli çalışma saatlerinden haftada 10 saati aşmamak ve üniversitedeki görevlerine dokunmamak şartiyle mesleklerine uygun bilim ve uzmanlıklarına giren serbest işleri yapabilmektedir"ler.

Parayı veren düdüğü çalar

Üniversite öğrencileri ile öğretim üyeleri arasında patlak veren fırtınanın başlıca dönüm noktalarından biri de buradan gelmektedir. Öğrenci kuruluşları ünlü saldın bildirisinde işin bu tarafına dokundular ve acı acı şikâyet ettiler. Üniversite öğretim üyeleri, Mete ve Yumer ortaklığının hemen arkasından yerden mantar gibi bitiveren öbür özel yüksek okulların hemen hepsinde görev almışlar ve Kanunun kısıtladığı 10 saati çoktan aşmışlardır. Bu arada öğretim üyeleri, bu özel okullardan devletin üniversitesinden aldıklarının kat kat üstünde bir getir sağlamakta ve ders saatlerini en azından bir 60 liraya getirmektedirler ki ,bu da iştah açıcı ve işin bir başka yönünü âdeta teşvik edici bir mahiyet arzetrnektedir.

Mete - Yumer ortaklığının özel okulunu başka ortaklıkların özel okulları takip etti ve İstanbulda birdenbire özel yüksek okulların sayısı dokuzu buldu.

Ticarî açıdan bakıldığından hayli cazibeli ve iştah açıcı bir manzara arzeden özel yüksek okul işletmeciliği Mete ve Yumerde öylesine değişmelere yol açtı meselâ her iki ortak da önce, ayaklarını yerden kesecek ve bir yüksek okul sahibine yakışacak şekilde birer araba satın aldılar. Biri bir Cadillac'a, diğer ortak da son model bir Chevrolet Impala'ya kuruldular, ve yine, şan olsun diye, birer de üniformalı şoför tuttular- ve değişmeler öylesine bir hızlılık içinde gelişti ki, ister istemez gözler bu yeni ticaret alanına, yüksek özel okul işletmeciliğine çevrildi. Mevzuat son derece uygundu, öğretim üyelerini bulmakta hiç bir güçlükle karşılaşılmamaktaydı. Nihayet bu, bir büyük para işi de değildi. Sorumlu bir eğitimci bulundu mu, sekaz - on odalı bir apartman katı, bir iş ham veya bir köşk yavrusu bina yerine geçiyor, okul şipşak ortaya çıkıyor ve askerlik işlerini mümkün olduğu kadar sallamak isteyenler parayı yatırdıkları gibi okula tıpış tıpış geliyorlardı.

Bu özel okullarda her bir öğrenci için öğretim ücreti olarak kesilen fiyat binlerle ölçülmektedir. Bir öğretim süresi içinde bu öğrenci velisi çocuğunu okutmak için bu kadar parayı bulup verebilir ve ödemeyi yapabilir miy di? Okul işletmecileri için bu, problem değildi. Bunu kendileri değil, öğrenci velileri düşünmeliydiler.

Asilzadeler için

Taşradan kalkıp üniversite öğrenimi yapmak için İstanbullara gelmiş öğrenciler de bu özel okulları destekleyen unsurların başında gelmektedir. İstanbula taşradan gelen öğrenci, ne pahasına olursa olsun, geriye dönmemek kararındadır ve üniversitenin giriş imtihanlarında başarı sağlayamadığı takdirde, İstanbulda kalmak için en uygun okul olarak bu özel yüksek okulları tercih etmektedir. Taşradaki öğrenci velisi ise, çocuklarının, bir yük sek okul bitirmesi konusunda her türlü fedakârlığı yapmaya hazırdırlar.

Herşeyden önce bu özel yüksek okullar, yoksul alt tabaka insanlarının çocuklarına göre bir okul değildir. Sebebi ise gayet açıktır: Okul için ödenmesi gereken taksit tutarına öğrenim

yapan gencin yemek, giyecek, giyim - kuşam ve kitap - kırtasiye masrafları da eklendiğinde, bu en azından bir 1000 lirayı kolayca bulmaktadır. Ayda 1000 lirayı -ki bu rakam millî gelirin oransız payı da gözönüne alınırsa- tek kalemde çocuğuna taksit tutarı olarak ayırabileceklerin sayısı, bugün için belirli bir katın dışında hemen hemen yok denecek kadar azdır. Bu, şu gerçeği de gün ışığına çıkarmaktadır: lisedeki fen dersleri veya benzeri ders lerden bir öğrencinin öyle yüksek ve parlak bir başarıya ulaşmasına lüzum yoktur. Parası olan herkes çocuğunu devletin üniversitesi yerine rahatlıkla özel yüksek okullara verebilmekte ve dilediği eğitimi yaptırtabilmektedir. Yine bunun için çocuğu lise sıralarında sıkboğaz etmek de lüzumsuzdur.

Türkiyenin gelecekteki teknik elemana İhtiyacını bugünden sezinleyip hesabını yapan özel okul tüccarları kuvvetlerini bu tarafa vermişler ve tek nik okullara yüklenmişlerdir. Fakat gelecekteki Türkiyenin ihtiyacı olan teknik elemanlar bu çeşit yüksek özel okullardan geleceklerine ve çoğunluğu bunlar teşkil edeceğine göre, "parayı veren düdüğü çalar" hesabı bir eğitim sonunda elde edilen bir diploma ve ye. tişme ile ne dereceye kadar yurda faydalı olacaklardır? Bu, şimdiden tartışılması ve üzerinde önemle durulması gereken bir konudur.

Öğrencilerin isyanı

Okuyan üniversiteli gençlik buna karşı çıkmıştır. Öğretim üyelerinin, paralı okullara karşılık devletten maaş aldıkları üniversiteye karşı duydukları ilgisizlik, öğrencileri çileden çıkarmıştır. Bakanlık ve ilgililer bununla asla ilgili değillerdir. Üniversite yetkilileri de bu başıboş gidişe bir "hayır" demeyi şimdiye kadar hiç düşünmemişlerdir. Ne gariptir ki işe, bu defa öğrnci vaziyet etmek ve parmak basmak gereğini duymuştur.

Özel okullar konusunda Milî Eğitim Bakanlığının tek tepkisi, bir bildiriden öteye geçmemiştir. Bu bildiri de, Bakanlıktaki gerçek eğitimcilerin, özel yüksek okul tacirlerinin gemi azıya almaları karşısında son direnme gücünü harcamaları sonuca çıkarılabilmiştir. Bildiri, sözde özel yüksek okul kurmayı bir takım maddelerle kayıtlamaya çalışmaktadır. Buna göre. özel yüksek okullar için kurucu, "tesis. der. nek veya bir anonim şirket olabilir". Eğitimciler kuruluşların daha uzun ömürlü olması ve halka inebilmesi için anonim şirket olmasında direnmişler, fakat bilim tacirleri bunun güçlük değil, tam tersi, kolaylık olduğuna ispatlamakta gecikmemişlerdir'.

öğrenci kuruluşlarının, öğretim üyeleri hakkında ileri sürdükleri iddialar karşısında İstanbul Üniversitesi Rektörü Ömer Celâl Sarç, "tazminat almayan öğretim üyelerinin, iş saatleri içinde haftada 10 saati aşmamak üzere dışarda iş tutmalarından" Üniversite Kanununu sorumlu tutmakta ve öğretim üyelerinin bu yersiz davranışlarını âdeta kayırmaktadır, öğrencilerin, "öğretim üyeleri dışarda da görev aldıkları için, üniversite içi görevleri tam yerine getirilmemekte ve aksatılmaktadır" iddiasına karşı Rektör Sarç, "Bu hususta genel bir hüküm vermenin kaabil olmadığı" kanısındadır. Ama:

"___ Yalnız, diyebilirim ki profesör re doçentlerimizin bugün olduğundan daha büyük bir kısmının kendilerini

menfaatlerine aykırı kararlar alamamaktadırlar. Muhtar üniversitede bunun dışındaki çok iş de oyla ve bir takım kombinezonlarla döndüğünden me selelere Üniversitenin kendisinin el atması büsbütün güçleşmektedir. Bundan dolayı da ne şişin, ne de kebabın yanmasını sağlayacak geçici, çoğu mâ nasız tedbirlerden söz açılmakta, hattâ bunlar dahi tatbik mevkiine konulamamaktadır. Belki Rektör Sarç, kendi kendine, bir Üniversite Meselesinin bulunduğunu görmektedir ve bunun t meldeki sebeplerini de bilmektedir. Fakat bugünkü sistem içinde, dışardan bir müdahale olmaksızın kaynayan üniversite kazanının tehlikeli halinden çıkarılması imkânı yoktur. Türkiyede Gençliğin nasıl önemli bir sosyal, hattâ siyasi faktör olduğu göz ö-

Üniversite öğrencileri çalışıyor

Derdin bini bir para

tamamiyle üniversiteye vermeleri çok arzuya değer.." demeyi de ihmal esmeyen Rektör Sarç, acı gerçeği kabul ettiğini göstermektedir.

Bekleyen Üniversite

Bir ordinaryüs profesör olan, muvazenesiyle tanılan, 34 yıldır Üniversitede bulunduğu için meseleleri iyi bilmesi gereken Rektör Sarçın bu tutumu Üniversiteyi idare edenlerdeki çekingenliği ortaya koymaktadır. Rektör ve Dekanlar bugün, o herkesin çok şikâyetçi olduğu politikacılardan farklı değillerdir. Bunlar işgal ettikleri mevkilere öğretim üyelerinin oylarıyla ve belirli süreler için gelmektedirler, işe oy meselesi karıştığı için idareciler, seçmenleri durumundaki kimselerin

nünde tutulursa Üniversitenin bir huzuruzluk kaynağı olarak muhafazasının tehlikesi daha kolay ortaya çıkar.

Bir mesele, bugün üstü açık, ilgi, tedbir ve kesin tedavi beklemektedir. Muhtar müesseselerin hiç kimse tarafından kontrol edilmemesi gibi bir prensip dünyanın bir tarafında yoktur. Bir ucu parlâmentoya bağlı komisyonlar zaman zaman her memlekette kurulmaktadır ve bunlar gerekli mürakabeyi yapmaktadır. Türkiyede Üniversite, son derece acele olarak böyle bir murakabenin ihtiyacı içindedir. İtinayla hazırlanacak bir raporun yayınlanması kazanın subaplarını açacaktır.

Aksi halde, karışıklıklar hızlarını arttırarak devam edecektir-

DÜNYADA OLUP BİTENLER

Batılılar

Büyük Şarlın dünyası

Fransız devlet başkanı General De Gaulle'ün bir mesele hakkında ne düşündüğünü ilk olarak kendi ağcından dinlemek şimdiye kadar mümkün olmamıştır. General, ortaya yeni bir fikir atmak istediği zaman önce yakınları sanki bir zemin yoklaması yapar gibi yavaş yavaş etrafa bir söylenti yayarlar, sonra bir kabine üyesi çıkar, ortaya daha derlitoplu bir görüş koyar, nihayet Başkan De Gaulle iyice reklâm edilmiş bir konuşma yaparak, veya bir demeç vererek uzun süre çeşitli spekülasyonlara yol açan düşüncesini açıklar. Bunun arkasından da, bekleneceği gibi, uzak-yakın her ilgilinin katıldığı ve gürültüsü bütün dünyayı saran bir tartışmadır sürüp gider.

General De Gaulle'ün NATO ve ortak Pazar konusundaki yeni düşüncelerini açıklaması da bundan farklı olmatmıştır. Önce Le Monde gazetesinde çıkan bir yazıda De Gaulle'ün, eğer çok taraflı vurucu kuvvet tasarısı üzerinde ısrar edilirse NATO'dan, ta-ıl fiyatları konusunda bir anlaşma-a varılamazsa Ortak Pazardan çekileceği ileri sürülmüş, sonra da Başbakan Pompidou ile Dışişleri Bakanı Couve de Murville yaptıkları konuşmalarda bunu beş aşağı beş yukarı doğrular mahiyette sözler söylemişler-idir. Fakat son sözün, geçen Pazar gü-ü Strasburg'da bir konuşma yapan De Gaulle tarafından söyleneceği herkes tarafından biliniyordu. Nitekim, böyle olmuştur.

Başkan De Gaulle bu konuşmasında eski Avrupa görüşünü bir kere daha tekrarlamaktadır. Öyle bir Avrupa ki, yalnız avrupalıların olacak ve yalnız avrupalılar tarafından yönetilecektir. Başka bir deyişle, Amerika Birleşik Devletleri ve İngiltere gene Avrupa dışında bırakılmışlardır. De Gaulle'e göre, kurulacak güçlü ve bağımsız Avrupanın çekirdeği, fransız-alman işbirliğidir. Bu işbirliği her alanda gerçekleşirse diğer Avrupa ülkeleri de onun çevresinde toplanacaklar, hattâ zamanla Doğu Avrupa ülkeleri bile buna katılmak lüzumunu duyacaklardır. İşte o zaman Avrupa, Birleşik Amerika ile Sovyetler Birliği arasında en önemli denge unsuru olacaktır.

Yatının, getirecekleri

Başkan De Gaulle'ün Avrupa konusundaki bu görüşlerinde hiçbir yenilik yoktur. Generalin konuşmasında getirdiği tek yeni fikir, Avrupanın kendine mahsus bir savunma düzeni kurmak husundaki önermedir. De Gaulle'e göre, Roma Andlaşmasma imza koyan devletler ekonomik alanda tahıl fiyatları üzerinde bir an önce anlaşmaya varmak zorunda oldukları gibi, başta savunma gelmek üzere, siyasî alanda da Birleşik Amerikanın müttefiki olacak, fakat amaçları, ayraçları ve vecibelerde kendilerine ait bir teşkilât kurmak zorundadırlar. Atom silâhlarının tehlikeleriyle dolu otan bir devirde Avrupanın ilk savunmasını sağlamak ve Atlantik Paktının varlık sebebini doğrulamak için kendi kendisin savunma amacıyla bir Avrupa teşkilâtı kurulmasından başka çıkar yol yoktur.

Öyle anlaşılıyor ki De Gaulle, bu teklifi, Federal Almanya Cumhuriyetini Birleşik Amerika tarafından kurulmak istenen çok taraflı vurucu kuvvete katılmaktan vazgeçirmek için ileri sürmektedir. Bilindiği gibi, Federal Almanya bütün büyük devletlerin atom silâhlan peşinde koştuğu günümüzde şu veya bu şekilde bir atom kuvvetine katılmak istemekte ve çok taraflı vurucu kuvveti bu amaca ulaşmak için en elverişli yol olarak karşılamaktadır. Fransanın çok taraflı vurucu kuvvete karşı açtığı amansız kampanya Bonn idarecilerini çok müşkül bir durumda bırakmış bulunuyor. Fransa ile açık bir çatışmaya düşmemek için, Dr. Erhard ve arkadaşları bu kuvvetin kurulması konusunda şimdilik ısrar etmemek kararını vermişlerdir. Buna karşılık De Gaulle de önce tarım ürünleri fiyattan üzerinde uzlaşmaz bir tavır takınmaktan vazgeçmişti, şimdi de kendi vurucu kuvvetini bir Avrupa savunma teşkilâtı içinde Batı Almanya ve diğer avrupalı ortaklarıyla paylaşmayı teklif etmektedir.

Şimdi bütün mesele şuradadır: Acaba Avrupa devletleri bugün Fransanın elinde bulunan vurucu kuvveti kendi savunmaları için yeterli bulacaklar mıdır? Bunun yanısıra, acaba Amerika Birleşik Devletleri böyle bir teşkilâtla işbirliği yapmaya razı olacak mıdır? De Gaulle'ün teklifinin kaderini önümüzdeki günlerde Avrupa ve Birleşik Amerikadan yükselecek sesler, tâyin edecekti.

Kongo

Asiler ve tutsaklar

Bundan bir hafta öncesine kadar, Başbakan Çombenin emrindeki paralı askerlerin Stanleyville'deki milliyetçi âsileri ağır bir yenilgiye uğratmak üzere oldukları sanılıyordu. Oysa bu haftanın başlarında hiç beklenmedik bir durum ortaya çıkmış ve işler alabildiğine karışmıştır.

Ortaya çıkan beklenilmedik durum, kongolu âsilerin Stanleyville'de yaşayan bini aşkın beyazı tutsak olarak kullanmak kararım vermeleri ve bu arada bir amerikan misyonerini de casus diye idama mahkûm etmeleridir.

Âsiler Çombe kuvvetleri Stanleyville üzerine yürümeye devam ederlerse, ellerindeki tutsakları öldüreceklerini bildirmişlerdir. Bu dehşet verici tehdit, bütün dünyada büyük tepkiler yaratmıştır. Durumdan endişelenen Belçika, Birleşik Amerikanın da destek ve yardımıyla, İngilterenin elindeki Ascension adasına bir paraşütçü birliği yollamış ve eğer âsiler tehditlerini yerine getirmeye kalkışırlarsa, duruma seyirci kalmıyacağını bildirmiştir. Diğer yandan, bugüne kadar Stanleyville milliyetçilerini birer âsi olarak tanıyan Birleşik Amerika da, bunlarla görüşme masası başına oturmaya razı olmuştur.

Tam Nairobi görüşmelerinin yapıldığı bir sırada âsi Öder Gbenyenin tutsak beyazların öldürülmesi emrini vermesi bütün dünyayı birdenbire dehsete vermiş ve Asoencion adasındaki belçikalı paraşütçüler Stanleyville'e inerek tutsakları kurtarma hareketine girişmişlerdir. Şu satırların yazıldığı sırada, durum bütün karışıklığını muhafaza etmektedir.

Stanleyville'deki milliyetçi âsilerin amaçlarına ulaşmak Üzere oldukları bir sırada ellerindeki tutsakların hayatile oynamaya kalkışmaları, bütün dünyadaki itibarlarına büyük bir leke sürmüştür. Vahşet, çağımızda hiçbir medenî topluluğun kabul edemeyeceği bir silâhtır. Bu silaha başvurmakla, hem inandıkları bir dâva uğrunda çarpışan kimseler olarak değil, fakat ilkel kabile insani an olarak tanınmışlar, hem de Kongoya yapılacak bir yabancı müdahaleyi kendiliğinden haklı kılmışlardır. Gbenye ve arkadaşları bu kadar açık bir gerçeği göremedikleri için, vatanlarına Çombeden de daha büyük zarar vermişlerdir

Vietnam

Eski derdin yeni belirtisi

Haftanın başında Saygon sokakla. rında dolaşanlar, kendilerini sanki Diem veya Khan rejimlerinin son gun lerinde sanabilirlerdi. Gene Vietnamdaki bütün öğrenciler sokaklara dökülmüşler, polislerle çarpışıyorlar; gene ha vada taşlar ve sopalar uçuşuyordu Şu satırların yazıldığı sırada gerçi durum yatışır gibi olmuştur ama, bu yatışmanın ne kadar süreceği, Tran Van Hong İdaresinin de ne kadar sonra Diem ve Khan rejimleri gibi tarihe karışmak zorunda kalacağı hiç bilinemez.

Aslında, Van Hong idaresinin de pek uzun ömürlü olmıyacağı daha ilk günündenberi bilinmektedir. Çünkü yeni başbakan, kabinesini kurarken, ülkenin gerçek siyasî kuvvetlerini dikkate almaktan kaçınmıştır. Vietnamda her gün biraz daha önemli bir siyasî kuvvet olarak beliren budistlerin hiçbir önemli lideri kabinede yoktur. Ayni şekilde Diem rejimi sırasında ülkenin bütün kaderini ellerinde tutan katolik terin hiçbiri de Van Hong idaresini benimsemiş değildir. Diğer yandan, onlunun da bir yılı aşkın bir suredir elinde tuttuğu iktidarı Van Hong"a biraz da mecbur kaldığı için ve hiç istemeyerek devrettiği de bilinmektedir. Böyle olunca, eğer yeni sivil idare kisa bir süre sonra tarihe karışırsa, buna kimse şaşmıyacaktır.

Vietnamda sağlam ve sıhhatli bir iç politika düzeninin kurulamaması, bu ülkede Vietkong gerillacılarına karşı girişilmiş olan mücadeleyi büyük ölçüde aksatmaktadır. Öyle anlaşılıyor ki, bu düzen kurulmadıkça iç savaşın durumu hergün biraz daha kötüye gidecektir. Ancak Vietnamda böyle bir düzenin kurulabilmesi için bütün siyasî kuvvetlerin temsilini sağlayacak bir idare şekli bulmak, çeşitli çıkarlar arasında denge kurmak gereklidir. Oysa iç savaşı sürdürmek için Vietnama günde bir milyon dolar döken Birlerşik Amerika, Saygonda tarafsızlık eğilimlerimden korktuğu budistleri içine alan bir idarenin kurulmasına karşı bulunmaktadır. Bu görüsünü değiştirmedikçe, Vietnamda iyi-kötü bir sükûn mümkün değildir.

Tüli'den haberler

Geçen hafta Perşembe akşamı Operada "Faus"un galası vardı. birçok Ankaralı, son yıllarda bu eseri seyretmiş olmakla beraber, misafir teor tora Fiso ve orkestra şefi Jean Boescu'nun iştirakiyle temsil edilen eserin bu galasına pek çok kimse tek--- gelmekten zevk duymuştu. Bilhassa baleye hayran kalanlar fuayede uzun uzun bunu konuştular.

Galada hanımlar umumiyetle şık ve güzel elbiseler giymişlerdi. Erkeklerin çoğu ise smokin ve koyu renk elbiseleriyle eski gala âdetlerini yaşatmak is--- gibiydiler. Meselâ Cüneyt Gökçer ile galaya lâcivert elbie ile gelmişti. Belki bir dahaki sefere spor ayakkabılarını da değiştirir de, bir galaya hakiki defterini vermiş olur!

O gece, Opera mensuplarından pek çok kimse, galada hazırdı. Meselâ Belkıs Aran, Rıfkı Argun, Özcan Sergen

Başbakanlık Müsteşarı Haldun Derin ve eşi Fatma Derin, diş tabibi Vedat Berkand ve eşi, Aslan Özügür ve eşi, yüksek mimar Turgut Gökberg, eşi ve kızı, İller Bankası Genel Müdürü Selâhattin Babüroğlu ve eşi, siyah plili bir elbise ve simli siyah bir etol almış olan Ayla Alanson. Erol Yallkaya ve eşi, Azmi Erkaslan ve eşi. Dr. Nejad Candan, eşi, kızı ve İngiltereden gelmiş olan dostları ile Lûtfi Ay ve eşi gecenin seyircileri arasındaydılar.

•

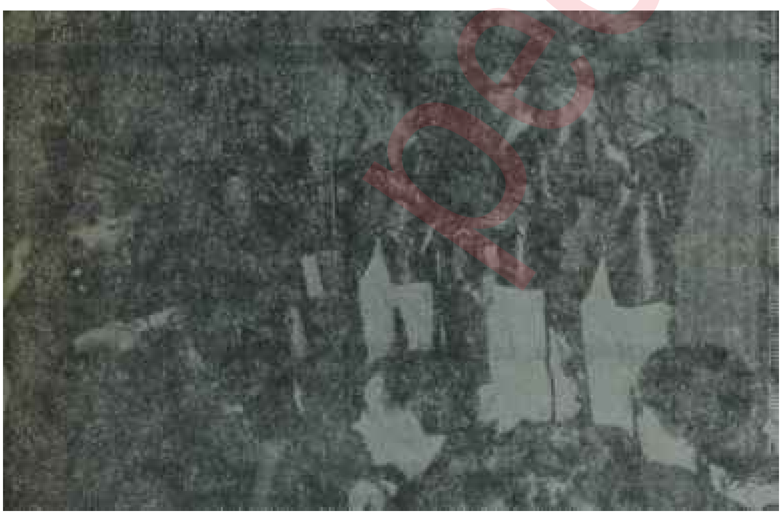
İran Büyükelçilik ataşemiliteri Abar, haftanın başlarında Salı günü Türkiyeden ayrıldı. Şerefine Büyük Elçilikte bir kokteyl verildi.

•

Geçtiğimiz Cumartesi, Tekel Başmüdürü Melih Sağtür ile eşi Nilüfer Sağtürün evlenme yıldönümleriydi. Bunu evlerinde verdikleri büyük bir parti ile kutladılar. Toplantıda, bir süredir Ankarada misafir olarak bulunan Nur Kızılyel, Naili Moran ve eşi Tulya Moran, Milli Eğitim Bakanhğı müşavirlerinden Mr. Hansucker ve Mr. Cox, Füsun Manyas, Sağlık Bakanlığı mimarlarından Affan Lugal ve eşi Ninon Lugal, baldızı Hadîye (Fifi) Ergök, İnceerler, Yaltkayalar ve daha bazı dostları varlardı.

•

Geçen hafta Cumartesi gecesi Süreyya Pavyonu çok kalabalık ve güzel gecelerinden birindeydi. Birçok müşteri, sabahın erken saatlerine kadar kaldılar. Bir köşedeki masada, bermûtad, iranlılar vardı. Bu komşularımız, Süreyya Pavyonunu pek seviyorlar; hemen her gece, Elçilik mensuplarından birkaçını orada görmek mümkün. O gece de Büyük Elçi Khosro Khosrovani ile pek zarif ve şık eşi, Dr. Chilaty ve İrandan gelen misafirleri varlardı. Başka bir masada. Dışişlerinden Vecdi Türel. Talât ve Rebap çifti ile, Rasin Buraktan geçen yıl ayrılmış olan Semra görünüyorlardı. Bir başka tarafta Vedat Urul ile, yeşil kadife bir tayyör ve parlak bir bluzla şık ve güzel bir gecesinde olan eşi Bengü Urut, haşhaşa oturuyorlardı. Geç saatrerde Melâhat Tlabar, Güngör Garan, Leylâ Berki ve bir arkadaşları geldiler. Esin Avcı ile nişanlısı da o gece Süreyyada romantik saatler geçirdiler. -

MODA LOKAL____Bu yıl Ankarada bir lokal, İstanbulda Klüp Reşadın uzun zamandır sürdürdüğü sükseye benzer bir sükse kazanmış bulunuyor: İntim. Zaman zaman değişik müşteri zümrelerini çeken İntim şimdi İstanbuldaki Klüp Reşadın müşterileri ayarında müşterilerin toplandığı yer olmuştur. Bunun sebebi iyi ve neşeli bir orkestranın - Ergün Özer Orkestrası - lokale canlılık vermesi başarılı bir sanatkarın - Tülay German -, repertuvarı küçük de olsa sanat kudretiyle mükemmel bir program teşkil etmesidir. Bu iki faktör, yemek saatlerinden itibaren İntimi dopdolu bir lokal yapmaktadır ve kalabalık çok zaman sabaha karşı dağılmaktadır.

Ankarada bu yıl "İntim Yılı" olacağa benzemektedir.

İstanbulun neşeleriyie meşhur iki çifti, geçen haftanın sonunda Ankaraya geldiler; Adil Şâtıroğlu ile eşi Fahire Şâtıroğlu ve Melih Baler ile eşi Melek Baler... Dörtlü grup, Ankaraya gelir gelmez, bütün hızlarıyla gezip - tozmağa, eğlenmeğe başladılar. Adeta Ankara'da uğramadık yer bırakmamak istiyorlardı. Pazar günü öğle yemeğini Kazanda yediler. Gece de Süreyya, İntim ve Yaşarı dolaştılar.

•

Geçen Pazar öğleyin, Başkentin Kazanı yine pek çok kalabalıktı ve epeyce de tanıdık sima vardı: İsmail Rüştü Aksal eşi Jale Aksal ile. Nadir Nadi de eşi Berin Nadi ile gelmişlerdi. Malik Yolaç ve eşi ise dostları ile beraberdiler.

Ankara Sanat Tiyatrosunda oynanmakta olan "Sultan Gelin" isimli piyes çok tutundu, her gece bütün salon dolu oluyor. Fuayeye de, eserin konusu ile ilgili gazete haberlerini yazıp asmışlar, Doğrusu, enteresan bir buluş. Oyunu seyredip de, "bu kadarı da olur mu!" diye düşünenler, dışarı çıkıp kupürleri okuyunca gerçekle karşılaşıyorlar.

Pazar akşamının seyircileri arasında bulunan yüksek mimar Dündar Elburz da perde aralarında kendi kendine bir kenarda oturup kara kara düşünüyordu. Merak edenler oldu: "Acaba eseri mi?''

●

Diyarbakır milletvekili Şehmuz Aslan, evinde yine bir çiğköfte partisi verdi. Davette Dr. Kemal Satır ve eşi Memduha Satır, Vefik Pirinççioğlu, Sahir Kurutluoğlu ve eşi Avniye Kurutluoğlu, Atalay Akan ve eski C.H.P. Kadınlar Kolu Başkanı avukat Melahat Akan varlardı. Çok samimi ve neşeli geçen geceden herkes çok memnun ayrıldı. Bilhassa Kemal Satır, çiğ köfte ile viskinin nefis olduğunu söylüyordu.

●

Eski Sağlık Bakam Dr. Yusuf Azizoğlu Ankara Hastahanesinde yatıyor. Şimdilik ziyaretçi kabul edilmiyor. Buna rağmen dostları, Azizoğlunun sıhhatiyle yakından ilgileniyorlar.

●

Giresun milletvekili ve Vatan gazetesi sahibi Naim Tirali de Ankara Hastahanesinde kendi tabiriyle- revizyona tabi tutuldu. Biraz şekeri var mış da...

●

İstanbulun çalışkan hanımlarından Perihan Başer, geçen hafta içinde, üç-dört gün için Ankaraya geldi ve sosyal faaliyetleri ile ilgili bazı temaslarda bulundu, gitti.

●

Hürriyet gazetesi sahiplerinden Erol Simavî, birkaç gün kalmak üzere Ankaraya geldi. Bu arada kalabalık bir dost grupu ile İntimde eğlendiler.

●

Samsun Valisi Hamdi Ömeroğlu, İdareciler toplantısına katılmak üzere, bir müddet Ankarada kaldı. Sevimli Vali, bu ayın başında, platin saçlı zarif eşini Samsunda bırakarak, Amerikanın yolunu tutacak.

İşçi Sigortaları Genel Müdürü Dr. Fikret Pamir, Basın - Yayın ve Turizm Bakanı Ali İhsan Göğüşün ev sahibidir. Fakat birbirlerini hiç görmezler. Ancak, geçen hafta, Kütahyadaki İşçi Sigortaları Hastahanesinin açılışında bulunmak üzere giden evsahibi ile kiracı, çok şükür, böylece görüşmek fırsatını buldular.

(Renk Reklam — 219) —

Eğitim

Müzikli masal

Kornoların sesi birden yükseldi, bütün salonu doldurdu ve sonra sustu. Sahnedeki adam gözlerini elindeki kâğıttan kaldırmıştı, üzgün görünüyordu. Dinleyicilerine doğru hafifçe eğildi:

"— Ve kurt, ördeği yuttu" dedi.

Küçük dinleyicilerin yüzleri gerilmişti. Kimisinin gözleri kocaman kocaman açılmış, kimisininki sıkı sıkı yumulmuştu. Hepsi âdeta nefessiz kal mışlardı. En ön sırada oturan yeşil elbiseli küçük bir kızın, yumruklarını acıyla sıktığı görüldü. Halbuki yarımdaki çok sakin görünüyor ve daha çok müzikle tempo tutuyordu. Flüt sesini duyar duymaz:

"— Kuş, kuş geliyor!" diye mırıldandı.

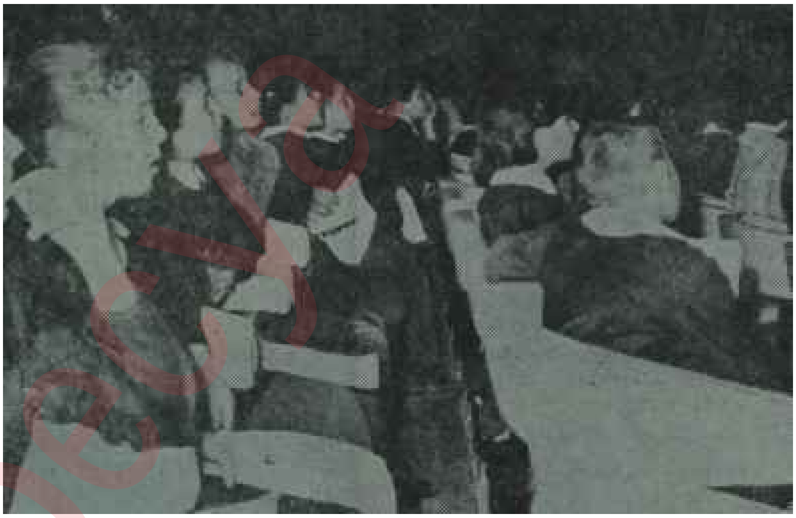
Ama huzur verici flütü, hain kediyi temsil eden ürkütücü klarinet izliyecekti.

Olay, geride bıraktığımız hafta içinde, Devlet Konser Salonunda geçti. Cumhurbaşkanlığı Senfoni Orkestrası, Devlet Tiyatrosu ile işbirliği yaparak, memleketimizde ilik defa, çocuklar için bir masal konseri düzenlemişti. Konser tekrar edilecek ve Ankaradaki bütün ilkokul öğrencilerine gösterilecekti.

Devlet Konser Salonu o gün olağanüstü bir gün yaşadı. Sadece çocuklardan müteşekkil bir dinleyici kitlesinin ne büyük bir anlayış içinde müzik dinliyebileceğine şahit olundu. Bunda, hiç şüphesiz, çocuklarla küçülmesini bilen sanatçı Cüneyt Gökçelin rolü büyüktü Gökçer, müzikli masalı çocuklara o kadar candan anlatıyordu ki, onu izlememek veya müziğin rehavetine kapılıp uyumak gerçekten mümkün değildi. Konuşucu masalı anlatırken, orkestra da anlatılanları âdeta bir tablo gibi çiziyordu. Masalın her kişisi bir ayrı çalgı ile temsil edilmişti. Çocuklar kısa zamanda sesleri ayırdedip, masalı yalnız mü zikle izleyebilecek duruma geliyorlardı.

Çocuk ve masal

Müzikli Masal programının amacı, Küçükleri çok sesli müziğe alıştırmaktır. Gerçi ilgililer bunu, çocuklara müzik eğitimi vermek için düzenlemişlerdir ama. bunun genel eğitimdekî rolü de inkâr edilemez. Çocukların ve gençlerin çeşitli kötü akımlara, kotü etkilere mâruz bulundukları çağımızda eğitimciler, panzehir olarak, iyi yayınlar ve müzik eğitimi üzerinde durmakta, boş zamanı iyi bir şekilde değerlendirmenin çarelerini aramaktadırlar. İşte "müzikli masal" denilen müzik denemeleri de böylece meydana gelmiştir. Çağdaş rus bestecisi Serge Prokofief, bu çeşidin en güzel örneklerinden birini "Peter ve Kurt" adlı müzikli masal ile vermiştir. Geçen hafta Çarşamba *günü* Devlet Konser Salonunda toplanan ilkokullu öğrencilerin merakla izledikleri masal, Peterin Kurtla mücadelesini anlatıyordu. Çocuklar akıllı, minimini Kuşla cesur küçük Peter'in koca Kurdu nasıl âciz duruma düşürdüklerim uslu uslu izlediler.

Devlet Konser Salonunda çocuklar için konser
Çoçukların dünyasından sesler

Hikmet Şimşekin yönettiği Orkestra çocukları tam kırk dakika hayal âleminde yaşattı. Çocuklar âdeta, müzik dersinin bu kadar sevimli olduğunu ilk defa görüyorlardı.

Eğitimcilere bir iş düşmektedir. Uygulama dersleriyle yurt bilgisi, tarih, coğrafya ve fizik, kimya gibi dersleri de, teknik imkânlardan yararlanarak, sevimli hale getirmek!..

Dernekler

Balo hazırlıkları .

Derneklerin bir müşterek dertleri var dır: Para toplamak! Kapı kapı dolaşarak, hayır işleri için para toplama usûlü artık çoktan tarihe karışmıştır Bütün dernekler paralarını alınterleriyle; çalışarak ve halka en güzel eğlenceyi ,en değişik toplantıyı düzenleyerele sağlamaktadırlar. Bunların sonucunda öğrencilere burs sağlanmakta, köye yardım ekipleri gönderilmekte, okuma odaları, kitaplıklar açılmaktadır. Dernekler bunun için âdeta rekabet halindedirler.

Yeni mevsime girerken, Ankaradaki hemen bütün dernekler balo hazırlıklarına başladılar. Bu yıl en çabuk hareket eden demek, Türk - Amerikan Kadınları Kültür Derneği oldu. Bu derneğe mensup çalışkan türk ve amerikalı kadınlar, hemen her gün toplanarak, 5 Aralıkta Ankara Palasta verilecek balonun hazırlıklarını yapmaktadırlar. Dernek, Türk - Amerikan Balosunun yılın en güzel balosu olmasını istemektedir.

Moda

Parlak elbiseler

Yılbaşı, balolar ve gece toplantıları mevsimi çok yaklaşmış bulunuyor. Her kadının, gardrobunda, bu ihtiyaçları karşılıyacak bir kıyafeti olmalıdır. Bu kıyafet, ihtiyaca göre, ağır bit uzun tuvalet veya parlak bir sveter ile etek, örgü bir elbise, bir gece tay yörü olabilir. Bunların ortak nitelikleri, gece için oluşlarıdır. Gidilecek yerler, kadının yaşı ve ekonomik durum tercih sebebini teşkil etmektedir.

Kış balolarım seven bir kadın elbette ki, bu yıl çok moda olan ağır işlemeli, drapeli bir uzun gece elbisesini derhal ısmarlayabilir. Ama aynı

üstün kaabiliyetli çocuklar ve diğerleri

Jale CANDAN

Üstün kaabiliyetli bir çocuğun eseriyle karşılaştığım zaman aklıma gelen ilk soru daima su olmuştur: Ya bu çocuk keşfedilmemişi farkedilmemiş olsaydı?

Sekiz yaşındaki şair İdil Özerdemin şiir kitabını okumağa başlayınca bu soruyu kendi kendime çok sordum. Faydalı, çekici, güzeli çocuk yayınları ile memleketimizde kara çocuk edebiyatına karşı en etkili savaşı açmış olan Doğan Kardeş müessesesinin önce dergide, sonra da nefis baskılı bir kitap içinde lanse ettiği bu küçük şair için soy liyebileceğim tek şey, onun kaabiliyetinin meydana çıkmış olmasından doyduğum mutluluktur. Bir sanat eleştiricisi değilim ama, şiirleri çok sevdim, O beni, "Dünyalar"ında o kadar güzel tarif ettiği büyült dünyadan küçük dünyaya, kendi içindeki dünyaya çekiverdi.

Bu küçük kız, şiirlerini hiç yazmıyabilirdi. Kaabiliyetlerini gün ışığına çıkaramamış çocukların sayısının çokluğu, bugün artık anlaşılmış bir gerçektir. Çocukların ki,şiliklerinin gelişmesini sağlayan imkânlar çoğaldıkça, üstün kaabiliyetli çocukların sayısı da çok artmıştır. Bu memleketimizde de, dünyada da böyledir. Hattâ, Amerikada yapılan bir incelemeye göre. Üstün kaabiliyetli çoçuklar zannedildiğinden çok fazladır ve normal bir okul sınıfında daima birkaç tane üstün kaabiliyetli çocuk vardır.

Çocuktaki üstün kaabiliyetin meydana çıkartılıp yöneltil mesi çocuğun kişiliği bakımından elzem olduğu gibi, böylesi çocuklar toplum kalkınmasında da büyük rol oynarlar. Üstün kaabiliyetli bir çocuk, normal ölçüler içinde, ziyan olmuş bir çocuk demektir. Herkesten değişik olması, onun tabii bir hayat yaşamasına engel olur. O, kendi kendisini bulamadıkça, okulda ve hayatta tatminsiz kalır, kolaylıkla "problem çocuk" olmaya doğru kayar.

Gine bu incelemeye göre, "üstün kaabiliyetli" çocuk ile "dâhi çocuk"u karıştırmamak lâzımdır. Dâhi çocukların durumu henüz aydınlığa kavuşmamış olmakla beraber, bunların, iyi bir gelişme sahası bulan üstün kaabiliyetli çocuklardan meydana geldiklerini düşünmek de mümkündür. Bu dâhi çocuk ilân edildikten sonra birdenbire sönen ve hiçbir eser vermiyen veya sahasına göre gelişme gösteremiyen çocuğun durumunu da çok iyi anlatır. Çünkü üstün kaabiliyetli bir çocuk nasıl bilgisizlik ve ilgisizlik yüzünden farkedilmiyebilirse, farkedilmiş bir üstün kaabiliyetli çocuk da yanlış tutumlar yüzünden ziyan edilebilir.

Toplumların üstün kaabiliyetli çocuklara ihtiyaçları vardır. Bunlar iyi vatandaş ve iyi lider, ilim adamı, sanatçı, mûcid vesaire olabilirler. Ailelerin bu konuda aydınlatılmaları ve okulların bu konuda dikkatli bir eğitim sistemi gütmeleri gerekir.

Üstün kaabiliyetli çocukların meydana çıkıp gelişebilmeleri, herşeyden önce, müspet bir eğitim sisteminin nazari ve ezberci sistemin yerini almasına bağlıdır. Böylece, yalnız üstün kaabiliyetlerin değil, bütün kaabiliyetlerin bilerek işlenmesi yoluna gidilecektir ki, bence, asıl önemlisi de budur.

neticeyi çok daha ucuza ve kolaylıkla elde etmek de mümkündür. Meselâ, biraz dikiş bilen bir kadın, uzun, dar, yandan yırtmaçlı bir gece eteği ve bunun üzerine aynı kumaştan, bu yıl çok moda olan "V" dekolteli, kolsuz veya bandlı bir gece bluzu yapabilir. Geniş bir kemer yüksek olarak takılırsa, şık bir iğne ile drapeli bir beden hissi de verebilir. Eteği başka bluzlarla giymek veya bluzu taş ve pulla süslemek, böy lece çok ağır görünüşlü bir kıyafet elde etmek de mümkündür. Bu etek - bluz takımını herhangi bir terzi de kolaylıkla dikebilir.

Ağır elbiselerden ziyade tayyör giyinmesini seven bir kadın, önümüzdeki aylarda şık lokallere yemeğe gidecekse, taş düğmeli ve saten blûzlu bir siyah gece tayyörü yapmalıdır. Daha da sade bir kıyafet, düz siyah veya beyaz dökük yünlüden yapılmış bir gece şömizyesi elbisedir. Bu elbise çok kolay giyilir. Erkek yakasının üst klâpası ve şömizye kolkapakları aynı renk gipur dantelle, etki zamandan kalma simli dantel veya süslü bir kumaşla, brokarla yapılabilir. Şömizyenin bütün süsü taşlı düğmeler ve taş -- kemerlerden ibaret de olabilir.

Gece elbiseleri

Genç bir kız, vücudu saran düz, siyah bir boru elbisenin eteğinden, bu yılın meşhur "paçalı iç etek"ini gösterebilir. Bu paça, saten kurdele, büzülmüş muslin veya ince bir kürk ve yün püsküllerle meydana getirilmiştir. Gine bir gençkız için kolay bir kıyafet, kolsuz, siyah, kadife bir boru elbisedir. Bu elbisenin içine uzun kollu şifon bir siyah bluz giymek ve bluzun fırfırlı yakasını da hafifçe göstermek, bîr gece, şık olmaya yeter. Aynı boru elbise çizgili bir şömizye bluzla çok daha oratik bir kıyafettir.

Çok sükseli bir gece elbisesi, gine ince siyah yünlüden yapılmıştır. Kombinezon biçimindeki elbisenin askıları ve ince kemeri, tek sıra, elmas taklidi taştan yapılmıştır.

Tayyörü seven, fakat Özel olarak bir gece tayyörü dikinmek istemiyenler için düşünülen kıyafet, siyah veya vizon rengi ince yünlüden yapılmış dümdüz, kısa ceketli bir tayyördür. Bu yıl ortaya atılan "mayo - bluz" larla eh mükemmel bir gece kıyafeti olmaktadır. Mayo _ bluz, mayo biçimi açık yakalı, brötel kollu, sırt dekoltesi büyük bir bluzdur; eteğin içine girmekte ve eteğin üstüne takılan sık bir kemerle süslenmektedir. Aynı tayyör başka bir bluzla mükemmel bir "öğleden sonra" kıyafetidir.

Gece için ideal bir kıyafet de, ince. yünlülerden, dantel işi örülmüş ve taşlı kemer veya toka ile süslenmiş bir elbisedir. Herhangi bir örgü blûz ve sade bir gece eteği ile de hem şık, hem de modaya uygun ve çekici olmak mümkündür.

(Paal: — 9147) — 1349

Haberler

Geçirdiğimiz haftanın hemen her günü bir yeni müzik sürpriziyle dolu olarak kapandı. Senfoni Orkestrasının Eskişehir ve Bursaya yaptığı "Yurtiçi Pilot Bölge Kanser gezisi" sebebiyle bir haftalık bir "dinlenme" devresine girildi. Orkestra, haftanın son günü verilecek "Üniversite ve Halk Konseri"nin provalarına başlayacaktır. Mevsimin ikinci Üniversite konserini teşkil edecek bu programa Marcel Debot solocu olarak katılacak ve Doneux ise orkestrayı yönetecektir.

•

Konser Salonu önümüzdeki hafta yine çok hareketli bir devreye giriyor. 1 Aralık Salı akşamı Sovyet bas'ı Ognitsev bir şan resitali verecek. 3 Aralık Perşembe akşamı, italyan kemancı Franco Novello'nun resitali var. Cuma akşamı ise, Cumhurbaşkan lığı Senfoni Orkestrasını, Faust operasının temsillerini yönetmek üzere Ankaraya davet edilmiş bulunan ünlü rumen orkestra şefi Prof. Jean Bobescu yönetecek. Bu konsere genç piyanistimiz İdil Biret solocu olarak katılacak. İdilin ayrıca Cumartesi akşamı bir de resitali var.

•

Alman Kütüphanesi, Ankaranın müzik hayatında önemli bir yer tutmak yolundaki gayretlerine devam etmektedir. Önümüzdeki hafta, kendi üslûbunda Avrupada sözü edilir müzik gruplarından sayılan Gerhard Man tel ile Erika Frieser bir viyolonsel . piyano sonatları gecesi tertiplemişlerdir. Bu resitalde Martinu. Beethoven, Sohumann, Jenacek ve Mendelssohn' dan sonatlar çalınacaktır. Yine Alman Kütüphanesinde ilgi çekici -zaten bu sanat merkezinin birçok müzik harekelerinin ortak özelliği de budur- bir seri temsil var: Müzikseverler, bir tek sanatçıdan koskoca iki operayı dinleyip izlemek imkânına kavuşabilecekler. Orkestra şefi Gerhard Lenssen, Carl Orff'un "Akıllı Kız" ve Brecht - Weill'in "Üç Kuruşluk Opera"sını piyanoyla çalarak ve kendi sesiyle seslen direrek dinleyicilerine temsil edecek. Bunda ne ölçüde başarı sağlayacak, şimdiden birşey söylenemez ama, herhalde bu Türkiye için hayli yeni ve ilgi çekici bir sanat olayıdır.

•

Alman Kütüphanesinde, geçirdiğimiz hafta Perşembe akşamı genç alman piyanist Herbert Spitzenberger'in resitali vardı. Sanatçı bundan sonra Cumartesi akşamı Kütüphanenin Müdürü Dr. Baer'in evinde özel bir resital daha verdi ve Wemer Egk'in sonatını, Mozart'ın bir sonatını, Bach'ın "Fran sız süiti"ni, Bartok'un "Bulgar ritmin de altı dans"ını çaldı. Genç sanatçı oldukça iyi ve sağlam bir tekniğe ve rahat bir tuşeye mâlik, ama ne var ki ,hepsi bu kadar!.. Ne oturaklı bir ifade, ne renkli bir müzikalite, ne de sürükleyici bir çalış... Bunların hiçbiri olmadığı içindir ki, resitâller etkileyici olamadı. Herhalde Spitzenberger'in, "iyi piyanist" ünvanına erişebilmesi için, dana uzun yıllar piyano çalması gerek...

Aimanların bu hamaratça çalışmalarına karşılık italyanlar da -nihayet- harekete geçtiler ve. geçen haftanın sonunda Ankaralı müzikseverlere dinletmeyi başardıkları "I Solisti Venett" Venedikli Solocuların konserinde bunu duyurdular. Gayretleri boşa gitmemişti. Şimdiye kadar Ankarada dinlediğimiz benzeri oda orkestrası topluluklarının en olumlusu diyebileceğimiz bu topluluk sadece oniki üye ile bir şeften kurulmuştu. XVII. yüzyılın italyan sanat müziğini yeniden yaşatmak ve bunu yaymak amacıyla biraraya gelen, herbiri birer virtüöz derecesinde sazını çalmakla beraber, birarada çalmak bakımından olağanüstü bir beraberlik, fert olarak inanılmaz derecede yumuşak bir icra, pianissuno ve fortessimo'lara âzami uyuş, bestelerin mânalandırılışı yönlerinden güç erişilir bir mükemmellik ilk bakışta dikkati çeken hususlardı. Özellikle Rossini'nin -aslında bestenin sanat değeri öyle pek büyük olmasa da- Altıncı sonatı, Vival-

dittin konçertoları ile fazladan çalınan "Mevsimler"den bir bölümde topluluk bütün gücünü ortaya koymayı başardı, Blanohi'nin Emprovizasyon'unda ise sanatçılar "tek yönlü" olmadıklarını gösterdiler.

Daniyal ERİÇ

Konseri verenler: Cumhurbaşkanlığı Senfoni Orkestrası
Yöneten: Prof.Gotthoid E. Lessing,
Solocu: Sovyet piyanisti Prof. Yakor Filer.
Konserin yeri: Ankara Konser Salonu,
Günü: 20 Kasım 1964 Cuma, Saat 20,30'da
Program: Bir romantik, bir izlenimci ye bir de çağdaş bestecinin çok ün kazanmış eserleri yer alıyordu: 1) C. Bebussy; "Prehıde a l'aprâz-midi d'un Faune", 2) F, Liszt: ikinci piyano konçertosu, 3) B- Bartok: Orkestra konçertosu.

Konserin özellikleri: Türkiyede hiç tanınmayan, fakat dünyada büyük ün yapmış bir piyanistle bir kocaman bestenin ilk defa Ankaralı dinleyicilere sunulması konserin en önemli yönünü teşkil ediyordu.

Sovyet piyano virtüözü Filer müzik dünyasının yurdumuzda bilinmeyen yıldızlarından birisidir. Bu sanatçıyı dinleyip, hayranlıkla başarısını izledikten sonra, kimbilir daha bilmediğimiz nice müzik şöhretleri vardır?" diye düşündüm. Macar asıllı Bartok ise müzik sanatımızın yabancısı olmadığı bu şöhrettir. Onun Cumhuriyetin başlarında Ankaraya ve özellikle yeni kurulmuş olan Konservatuvarımıza yaptığı ziyaret ve Toroslarda yaptığı folklor gezisi hâlâ, aramızda yaşayan birçok müzikçinin unutamayacağı anılarla doludur. Sonradan Bartok, Türkiyeden ve diğer Balkan ülkelerinden aldığı bu folklor malzemesinden kurduğu yeni eserlerle bütün dünyada tanınan çağdaş karakterdeki sanatını meydana getirmiştir.

İşte bu yönden onun "Orkestra Konçertosu" gibi özellikle ilginç ve karakteristik bir bestesinin bugünedek Türkiyede çalınmamış olusu büyük bir eksiklikti. Cumhurbaşkanlığı Orkestrasının şefi Prof, G.E. Lessing'm bunu programa almakla gösterdiği büyük cesaret ve üyelerin bunu seslendirmede gösterdikleri gayreti anmadan geçemiyeceğim.

Beğendiklerim: Piyanist Filer olağanüstü tekniği, sürükleyici yorum gücü müzikalitesi ve herşeye rağmen piyanodan çıkarabildiği renkli seslerle bütün dinleyicileri büyüledi. 19. yüzyılda yetişmiş sanatçılarda ancak rastlanabilecek bir heyecanla çaldığı her parça bir anlam kazandı Çok sert çalması gereken pasajlarda bile piyanodan öylesine munis, okadar renkli sesler çıkardı ki, Konser Salonunun türlü tenkitlere yol açan piyanosunun sanki değiştiği sanılırdı. Lisat'in aman vermeyen konçertosunu başarıyla çaldıktan sonra Rachmantnov'dan Sol minör Prelüdü ve üstüne de L'tezt'in 12. Macar Rapsodisini çalan üstâd hem duyuş, hem de teknik bakımından nasıl bir otorite olduğunu gösterdi.

Orkestranın başarısı da bütün parçalarda tamdı. Düzinelerle şefin yönetiminde Debussy'nin kısa, fakat özlü bestecini çalmış olan üyeler o gece daha dikkatli ve titiz görünüyorlardı. Flüt sololarında Mükerrem Berk de -biraz pes çalmakla beraber- duygulu ve temizdi. Genellikle orkestranın parçayı ele alışı ve seslendirişi "sadikane" sayılır. Bartok'un orkestra konçertosuna gelince; bu çok güç ve bu yüzden da seyrek dinlenebilen eserin yurdumuzda bu kadar güzel seslendirilebileceğine inanmak dahi yakın samanlara kadar mümkün olamazdı. Bu üstün başarıda Şef Lessing'in büyük payı olduğunu asla unutmamak gerekir.

Beğenmediğim: Yine de organizasyon üzerinde duracağım. Bu kadar önemli ve değerli bir sanat olayını izlemek üzere salona girenler ortalıkta birçok boş yerin bulunduğunu, buna karşılık, yer sırası bekleyen birçok müzik meraklısının da olduğunu gördüler. Sonradan sorup öğrenenler anladılar ki, hu boş yerler, resmî daire ve teşekküllerde masa işgal edenlere gönderilen davetiyelerin kullanılmak lüzumunun bile duyulmamasından ötürü boş kalmıştır!.. Bu bilgiyi edinenler şöyle düşündüler: Acaba birçok gerçek müzikseverin yaptığı gibi bu zevat, da bedelini ödeyerek bu yerleri kapatmış olsaydılar, bukadar güzel bir sanat olayım ihmâl ederler miydi?

Sonuç: 1964'ün en önemli sanat olayını teşkil ettiğine şüphem olmayan bu konseri tertipleyenlere, çalanlara, yönetene takdir hisleriyle salondan ay-
-ık

YALNIZ
U.S.ROYAL
LÂSTİKLERİNDE
CVC
VARDIR
CVC, lastiğin gövde ve sırtının birbirinden ayrılmasını tamamen bertaraf eden harika bir birleştiricidir.

TİYATRO

Ankara

İkinci tur oyunlar

Devlet Tiyatrosunun ikinci tur oyunlarından üçü belli oldu. Bunlardan ikisi, geçen hafta bu sütunlarda, sahneye konulmalarına kuvvetle ihtimal verildiğini bildirdiğimiz oyunlardır: Cevat Fehmi Başkutun yeni komedisi "Buzlar Çözülmeden" ile Recep Bilginerin "İsyancılar"ı Üçüncü oyun ise rahmetli Reşat Nuri Güntekinin eski -ve en güzel- komedilerinden biri olan "Hülleci"dir.

Bu üç oyun Küçük, Üçüncü ve Altındağ tiyatrolarında sahneye konulacak, Büyük ve Oda Tiyatrolarıyla Yeni Sahne için hazırlanacak yeni oyunlar ise bir süre daha ilân edilmiyecektir.

Küçük Tiyatroda

İkinci tur oyunlardan "Buzlar Çözülmeden", Küçük Tiyatroda şimdi ikinci ayını tamamlamakta olan Oktay Rıfatın "Çil Horoz"unun yerini alacaktır. Ahmet Evintanın sahneye koyduğu eser İzmir temsillerini vermekte olan "Topuzlu" kadrosuyla çıkarılacaktır. Bu haftabaşı tamirde provalarına başlanmış olan "Buzlar Çözülmeden"do bellibaşlı roller şu sanatçılar arasında paylaşılmaktadır: Nur Bartu (Tahrirat Kâtibi), Muammer Esi (Deli Çavuş), Ahmet Evintan (Kayma. kam), Vedii Cezayirli (Hacı Murat), Haldun Marıalı (Şeref Hakarar), Yalın Tolga (Ekrem Yüzbaşı), Yıldız Aslan (Hatice), Badrettin Kılıç (Sarı Mahmut). Oya Sensev (Âfet) v.s.

"Buzlar Çözülmeden" provaları tamirde tamamlanacak ve "Topuzlu"nun İzmir temsilleri sona erince Ankarada, Küçük Tiyatroda, oynanmıya başlıyacaktır.

Üçüncü Tiyatroda "İsyancılar"

Recep Bilginerin "İsyancılar"ı Üçüncü Tiyatroda Adalet Ağaoğlunun "Evcilik Oyunu"nun yerini alacaktır. Ziya Demirelin sahneye koyduğu bu oyunun dekorlarıyla kostümlerini Hüseyin Mumcu çizecektir. Provalarına 21 Kasımda başlanılmış olan bu sosyal ve politik satir komedisinin yılbaşından önce temsillerine başlanabileceği sanılmaktadır.

"İsyancılar", bilindiği gibi geçen mevsim İstanbul Şehir Tiyatrosunda oynanmış ve büyük bir başarı kazanarak aylarca afişte kalmıştı. Ankarada da aynı ilgiyi göreceği umulan eserde bellibaşlı roller şu sanatçılar tarafından canlandırılacaktır: Beyhan Hürol (Fadime Nine). Tugay Alttüre (Öğretmen), Ekmel Hürol (Muhtar), Ahmet Demirel (Bekir Şimşek). Ejder Uzunyayla (Elif), Ziya Demirel (Vali). v.s.

Yeni Sahnede "Soruşturma"

Çağımızın kirli çamaşırları

Oyun: "Soruşturma", (Oyun, 2 perde).
Yazan: Yıldırım Keskin.
Tiyatro: Devlet Tiyatrosu (Yeni Sahne).
Sahneye koyan: Muazzez Kurdoğlu.
Dekor-Kostüm: Hüseyin Mumcu.
Işık: Erdoğan Canayaz.

Konu: Birkaç mevsim önce, Oda Tiyatrosunda ilk tiyatro denemesini vermiş olan yazar, ikinci oyununda büyük bir gelişme gösteriyor; üç kişilik bir oyunla "kazanmak, kazanmak, daima ve daha çok kazanmak'dan başka bir şey düşünmeyen, bu yüzden de insanoğlunda düşünce ve duygu olarak saygıya değer ne varsa hepsini yitirmekten çekinmeyen yeni çağ insanının -hattâ toplumunun - örnekleri her gün biraz daha çoğalan bir çeşidini ustaca hicvediyor; karanlık işlerde kullanılan ve parlak görünüşler altında dünyamızı çirkinleştiren zekânın dramını -belki de melodramını- çıkarıyor sahneye. Milyonlarla oynayan bir iş adamının lüks "interieur"ünden, kişilerini - efendiyi, uşağı ve bir tek "Kadın'da birleştirdiği eski sevgiliyi, kızkardeşi, cinayet ortağı karısı ile aynı mayadan yoğrulmuş iş ve melanet ortağı yaşlı kadını— yetiştiren o "Çifte Merdiven" sokağındaki genelevin bütün "çamur"unu akıtıyor.

Oynayanlar: Semih Sergen (Adam), Ejder Akışık (Uşak), Gökçen Hıdır (Kadiri).

Beğendiğim: Yazarın soyut bir konuya -ve kişilere- oyunu sonuna kadar ilgiyle izlettirecek bir çekicilik vermeği başaran dram yapısı; alaylı, nükteli, diri ve akıcı diyalogu. Muazzez Kurdoğlunun oyunun özü kadar şeklinde de - "dram" yararına "güldürü" yönünü ihmal etmesine rağmen- bir bütün halinde üslûblaştırmayı başaran sahne düzeni. Gökçen Hıdırın sanat gücünü mutlu bir ışık altında aydınlatan - ses ayrıntılarına kadar ölçülü • dört Kadındaki dört nefis kompozisyonu, Semih Sergenin -eski teatral oyun tarzından sıyrılmış- rahat ve ifadeli bir tutumla canlandırdığı Adam. Ejder Akışıkın Uşak'taki ince, nüanslı oyunu. Hüseyin Mumcunun oyuna - Erdoğan Canayazın mükemmel işleyen ışıkları altonda- havasını kazandıran güzel dekoru.

Beğenemediğim: Yazarın çizdiği o "kapkara" tabloya bir küçük "aydınlık", umut verici bir zerre "ışık" olsun sızdırmayan karamsarlığı -ve... "evrensel" olmak direnişiyle yerli renkten yoksun kalmaktaki inadı.

Sonuç: Mevsim başının mutlaka görülmesi gereken başarılı yerli -demeğe dilim varmıyan- oyunu,

Naciye FEVZİ

Altındağda "Hülleci"

Reşat Nuri Güntekinin "Hülleci"si ise, Salih Canar tarafından sahneye konulacak ve Altındağ Tiyatrosunda oynanacaktır. Dekorlarıyla kostüm lerini Hüseyin Mumcunun çizeceği "Hülleci" de şu sanatçılar vazife almışlardır:

Coşkun Orhon (Hilmi Efendi), Erol Amaç (Şerif), Hâşâm Hekimoğlu (Hafız), Tekin Akmansoy (Mahalle İmamı), Adnan Başer (Salahî Molla), Turgut Sarıgöl (Parmak), İnci Pars (Melek), Nihal Türkmen (Rukiye), İlkay Saran (Adile Dudu), Maral Üner (Zehra).

Operada "Faust"

Qpera Bölümü de ikinci tur oyunlarına başlamış ve geçen hafta Perşembe akşamı mevsimin ikinci eserini Charles Gounod'nun "Fausf'u ile vermiştir,

Bilindiği gibi konusunu Goethe'nin ünlü eserinden alan bu fransız operası nın livresini J. Barbier ile M. Çarre yazmışlar, türkçeye de Necil Kazım Akses ile Ulvi Cemal Erkin çevirmişlerdir. "Fausf'u bu sefer Feridun Altona sahneye koymuş, dekor ve kostümlerini Seza Altındağ çizmiş, "Walpurgis Gec?si"nin koregrafisini de Polonyalı misafir koregraf E. Paplinsky hazırlamıştır.

"Faust"un prömiyerinde bulunanlar orkestrayı rumanyalı misafir şef Jean Bobescu'nun anlayışla idare ettiğini gördüler, başrolde de gene misafir bir sanatçıyı, Bükreş Operası solistlerinden tenor lan Piso'yu zevkle dinlediler. Seyircilerin zevkle dinledik leri bir başka sanatçı da. Mephisto'yu rumanyalı meslekdaşı ile fransızca söyleyen ve gerek oyun, gerek ses bakımından bu partide bütün imkanlarını değerlendirmek fırsatını bulmuş olan Ayhan Barandı. Margaretha rolünde Meral Alper de rahat oyunu, tatlı sesi ve mükemmel müzikalitesiyle ona lâyık bir patföner olmuştu- Her iki sanatçı da o gece haklı alkışlar top. 1adılar.

"Waipurgis Gecesi"ne gelince, Devlet Tiyatrosu prömiyerde haklı olarak kendi sanatçılarına yer vermişti. Solistlerimiz, hele -Pas de Deux'de- Meriç Sümenle Salt Sökmen, büyük başarı gösterdiler, güzel danslarıyla temsile ayrı bir renk kattılar,

"Faust'un sonraki temsillerinde Ankaralı müzikseverleri başka sürprizler beklemektedir: Polonyalı misafir Bale solistlerinden Olga Sawicka ile Wieslaw Koscielsky çiftinden sonra Paust rolünde, önce, Bükreş Operası tenorlarından Cornel Sinatzeanu. arkasından Scala Operası solistlerinden tenor Doro Antormoli ve nihayet Mephisto ro lünde de ünlü rus bası Aleksandr Oanivtsev...

Oyun: "Buzlar Çözülmeden", (Komedi, 3 perde).

Yazan: Cevat Fehmi Başkut.

Tiyatro: İstanfoul Şehir Tiyatrosu (Yeni Komedi),

Sahneye koyan: Vasfi Rıza Zobu.

Dekor: Turgut Atalay.

Konu: Son çeyrek yüzyılda sahnemize yirmi oyun vermiş olan Cevat Fehmi Başkut ,bu sefer, bir ihtilâl sırasında, şiddetli kar, kış yüzünden yolları ka panmış, hükümet merkeziyle ve yurdun öbür bölgeleriyle irtibatı kesilmiş »i kasabanın idaresini, "İhtilâlcilerin Adamı" gibi görünüp eline alan - civar daki tımarhaneden kaçmış - bir deli Kaymakam tanıtıyor bize. Ama ne deli Realiteye hiç uymıyan kanunları yok farz edecek, halkı soyanları Devlet zoruyla hizaya getirecek, çürük, bozuk gıda maddesi satanlara sattıkları çürük bozuk gıda maddelerini gene Devlet zoruyla - ve kendi eliyle - yedirecek kadar faydalı deli... Akıllı geçinenlere de bu memleketin hasretini çektiği idam adamlarının biraz sağduyu, biraz da doğru olmalarının çok şeye yeteceğini gösterecek kadar lüzumlu deli... Yazar memleket idaresinin namuslu delile rin elinde nasıl düzelebileceğini göstermekle ince -ve keskin- bir toplum hicvi yapmaktadır.

Oynayanlar: Rauf Ulukut (Tahrirat Kâtibi), Vasfi Rıza Zobu (Kayma kam), Necmi Oy (Hacı Murat), Zihni Rona (Şeref Hakarar), Perihan Ted (Hatice), Saltık Kaplangı (Ekrem Yüzbaşı), Kemal Bekir (Sarı Mahmut Nezihe Becerikli (Afet), Rıza Tüzün (Deliçavuş) v.s.

Beğendiğini: Vasfi Rıza Zobunun derlitoplu, rahat ve ifadeli sahne düze ni; başrole kazandırdığı canlı sevimli yüz. Sevdiği Kaymakam uğruna canını feda edecek kadar vefalı Deliçavuş'ta Rıza Tüzünün kolay unutulmıyacak renkli ve duygulu kompozisyonu, Hacı Murat'da Necmi Oyun, dâva vekili Şeref Hakarar'da Zihni Ronanın, Sarı Mahmut'ta Kemal Bakirin, Âfet yosma'da Nezihe Beceriklinin başarıyla canlandırdıkları inandırıcı tipler. Peri han Tedünün - bir salcı taşra kadını için fazla hanım hanımcık kalmasın rağmen - Hediçe'ye verdiği tatlı ifade.

Beğenemediğim: Yazarın Kaymakamın tımarhane kaçkını bir deli ol duğunu erkenden açıklıyarak - sürpriz unsurunu üçüncü perdenin sonların kadar saklamamış olması.

Sonuç; Cevat Fehmi Başkut imzasını taşıyan ve son otuz yıllık toplum ha yatımızın canlı, renkli bir tablosunu çizen oyunlar içinde, en başarılı olan lardan biri; zevkle ilgiyle seyredileni...

Lûtfi AY

Şehir Tiyatrosunda "Buzlar Çözülmeden"
Zobu iyileşirse buzlar çözülecek

Cine -Clup'ler

De Broca'nın taşlaması

Geçen sinema mevsiminde kurulan ve çalışmalarına girişen İstanbuldaki Fransız Konsolosluğu Kültür Merkezine bağlı *"Cini* Clup - Sinema Klübü", geride bıraktığımız hafta Salı günü, Yeni Dalga rejisörlerinden Philippe de Broca'nın "L'Home de Rio - Rioya Giden Adam"ıyla 1964 - 65 mevsimi çalışmalarına başladı .

Yavaş yavaş devrini İtalyan Yeni Gerçekçiliği gibi -ona benzer gelişme ve duraklamalar geçire geçire- tamamlamakta olan frangız Yeni Dalgacılığı içinde komedi dalına en çok önem veren bu türde çalışmalarını yürüten iki rejisörden -biri Michel Boisrond' dur- en genci Philippe de Broca, "Rio. ya Giden Adam"da, bu defa serie-noir" ları alaya almakta ve taşlamaktadır. Birinci filmi "Beş Günlük Aşk"ta evlilik kurumunu alaya alan De Broca, yeni filminde daha değişik bir yapıdadır ve fransız sinemasının en usta kameracısı Edmond Seshan ile birilikte çalışmaktadır.

Fransızların serie-noir dedikleri kara filmler, çokluk serüven filmleridir ve polisiyeleri de kapsamaktadır. Polisiyeler ve serüven filmlerinin temel kuralları, heyecan unsurlarını alabildiğine sömürmek ve tansiyonu da sürekli olarak ayakta tutmaktadır. Bu tür filmlerde heyecan adına herşey mubah sayılır. Kahraman, olmadık olaylarla karşılaşır; başına yine olmadık olaylar gelir ve kahraman olduğu içindir ki, bütün karmaşıkları çözer, bütün engelleri aşar ve amacına ulaşır. Serüven firelerinin kahramanları, başka filmlerin -hele gerçekçi filmlerin- kahramanlarına kesinlikle benzemezler. Güçlü kuvvetlidirler, keskin bir zekâya sahiptirler, kimsenin önüne duramıyacağı bir çekici albenileri vardır. Yumrukları, vurdukları yerden ses getirir. Hiç birşeyden yılmazlar. Üstelik bunlar, ellerinden herşey gelen üstün yaratıklardır. Bir yarışçı kadar usta otomobil kullanırlar yüzerler, ata binerler, herseyi yaparlar.

Jean - **Paul** Belmando : De Broca'nın "Rioya Giden Adam" ında

Gürültüye giden serie - noir'lar!

Philippe de Brosa'nın filminin kahramanı Adrien (Jean-Paul Belmondo) de serie-noir'lârın üstün yaratık kahramanlarının bir eşidir. Yalnız su farkla: De Broca'nın kahramanı herşeyi hazırlop bulur ve kesinlikle yadırgamaz. Öbür filmlerdeki kahramanlar işlerini son derece ciddî ve inandırıcı bir yoldan yaparlarken. De Broca'nın olaylar dizisinin kahramanı, işin her zaman gayriciddisidir. Bu ciddiyetdışılık ise, bilinçli olarak uygulanmakta değildir. De Broca, serie-noir'ları alaya almak istediğinde bu tür filmlerin çizgisinden dışarı çıkmamakta, tam tersi, o çizgi içinde dilediği komedi unsurlarını bir bir toplamakta ve onları olaylar dizisinde öylesine yerleştirmektedir ki, unsur, ister istemez komikleşmekte ve ciddî gibi görünen film, beklenmedik bir anda sulandırılmaktadır.

Gayriciddi serüven filmi

De Broca'nın "Rioya Giden Adam"ı, ciddî bir serüven filmi gibi gayet normal başlamaktadır. Paristeki ünlü bir müzeye tehlikeli iki soyguncu girer ve teşhir edilmekte olan. Güney Amerikaya ait bir küçük tanrı heykeli o anda soyguncular tarafından çalınıp kaçırılır. Soygun olayı, heykelin bulucusu profesöre (Jean Servais) duyurulur. Profesör, Güney Amerika araştırmaları sırasında kendinden başka diğer iki bilginle birlikte bu heykelden üç adet bulmuş ve kendine ait olanını da yurduna getirdiğinde müzeye armağan etmiştir. Heykellerin kanunda küçük bir yakut taşı da bulunmaktadır.

Olay bu yoldan gelişirken, asıl kahraman çıkagelir. Bu, askerden izinli

Parise dönmekte olan er Adrien'dir. Trenden indiği gibi soluğu sevgilisinin evinde alır ama, kapıda polisle karşılaşır. Sorguya gelen polisler kaçırılan profesörün -o arada haydutlar profesörü karga tulumba bir arabaya attıkları gibi kaçırıverirler- ilişkisini öğrenmek üzere yardımcısı -ve kahramanın sevgilisi- kızın evine gelmişlerdir. Sorgu sırasında bir ara dışarıya çıkarılan kızı, herşeyi iğneden ipliğe hesaplamış haydutlar, profesör, gibi, kar gatulumba kaçırırlarken, kahraman görür ve kendini derhal evden dışarı atar. Haydutların altlarındaki son model bir arabadır. Adrien, bu son model arabanın ardına bir polis motosikleti ile düşer ve cehennemi bir takip başlar. Son model bir araba ile bir motosiklet nasıl yarışır?

De Broca bununla da kalmamaktadır. Adrien'in bindiği motosiklet yolunu şaşırıp bir çalılığa bindirir ve kahramanımız bu defa, çaresizlik içinde, hayduttan koşarak takibe kalkışır. Çok gariptir -komedi bir yerden sonra böyle başlıyor-, haydutlara ye. tişir de! Haydutlar iğne yapıp uyuttukları genç/kızı yanlarına kattıkları gibi Rio'ya götürmektedirler. Kahraman da uçağa bir uydurma pasaportla atlar ve sevgilisini yalnız bırakmaz.

Uçak Rio-ya iner. Kahraman tek başına, parasız pulsuz ve dilsizdir. Kendilerini takip etmekte olduğunu anladıkları için haydutlar, bir punduna getirip onun icabına bakmak isterler ama. araya giren on yaşlarındaki bir Rio-Lu boyacı çocuk, Adrien'i ölümden ve öldürülmekten kurtarır.

Böylece Adrien, De Broca'nın filminde kendine hem bir yardımcı bulmakta, hem de komik unsuru artırıcı desteği sağlamaktadır.

Bundan sonrasının olayları, Christie ile Wallace'ın romanlarında rastlanan örnekte bir gizlilik, bir esrar havasına bürünmektedir. Oysa bu uydurma gizlilikle esrar havası, tam tersi bir yönde kullanmada De Broca'nın işine yarayacaktır.

Kahraman, serüven tümlerinin kah ramanı çizgisinde yürümektedir. Fakat tipi ve yeri belli bir kişidir. Her önüne çıkan engeli, sinemanın uydur ma kahramanlarına yakışır bir yoldan yenip aşması, kendi gerçekçi kişiliği ile çelişmekte ve sonucu komediye götürmektedir. Bu gidişte De Broca, fransızlara özgü espriyi de eksik etmemektedir.

Hikâye şöyle devam etmektedir: Tanrı heykelinin ikinci sahibine ulaşıldığında geç kalındığı anlaşılır. Derken kahraman, sevgilisini haydutların elinden kurtarır ve ikisi birlikte, bu defa üçüncü heykeli elinde bulunduran adamın ardına düşerler. Bunu iyi bilip kestiren haydutlar da onların ardındadırlar. Kahraman, sevgilisine yardımcı olmak için gözünü budaktan esirgememekte, hiç birşeyden korkmamakta ve yılmamaktadır. Ceplerinde yeteri kadar para olmadığı için, kahraman, kendini kaldırdığı gibi denize atar ve yüze yüze yata varır. Fakat orada da eli silâhlı bir haydutla karşılaşır.

Çileli kahraman

Kahraman, kurtuluşu yeniden denize atlamakta bulur, fakat gerisilerin en can alıcı sekanslarından biri olan klişe bir deniz takibi, kahramanın yakasını burada da bırakmaz. Haydut motoruna atlar, yüze yüze kaçmakta olan kahramanın ardına düşer, Biri yüzerek kaçar, diğeri motorla kovalar. Türlü ölümle karşılaşmalar olur ama, kahraman, ölmezlik içinde, her tehlikeden burnu bile kanamadan kurtulur. Sevgilisi ile birlikte, küçük boyacının şehrin gecekondu sırtlarındaki kulübesine giderler. Rejisör De Broca ile fotoğraf direktörtü Edmond Sechan, ortak bir işbirliğine varmayı da unutmamışlardır. Üç yanıyla ellerine geçirdikleri Rio şehrini bugünkü Rio, gecekonduların Rio su ve geleceğin ünlü modern şehri Brasil olarak üç bölümde de başarıyla işleyip, işlerinin üstesinden gelmesini de bilmişlerdir.

Üçüncü heykel sahibini buldukları gibi .aptallık ile âni zekâ fışkırmalarım nefsinde toplayan kahraman, bu defa kaçırılan bilgini, yani profesörü de Rio da bulup haydutların elinden kurtarmaktadır. Bu takipler ve kurtarmalar ciddiyet, fakat büyük bir gülünçlük içinde cereyan etmektedir- A. raba takiplerinde kahraman, eline ne geçirirse onunla takibe çıkmaktadır.

Çelişmelerde komediyi arayıp bulan De Broca, bunları kullanmakta da gücünü pekâlâ ortaya koymaktadır.

Üçüncü heykelin sahibi son derece zengin bir Rio'ludur. De Broca, burada toplumsal taşlamasını da yapmaktadır.

Arada De Broca, kendi hikâyesini de unutmamaktadır. Profesör, eski dostuyla, üçüncü tanrı heykelinin bumduğu saklı bir mahzene inmekte ve orada papyon kravatıyla, heykel sahibi, arkadaşını boğmaktadır. Bu beklen medik gelişime, tam serie-noir'ların istediği geleneksel şaşırtmacadır. Kötü adamların başı, yâni ana kaynak, hiç bir zaman başlangıçta belli değildir. Seyirci sürekli bir heyecan içinde, hemen hemen herkesten kuşkulanmalı ve kendini bir polis hafiyesi yerine koymalıdır. Öyle ki, film içinde gerçek kötü adam ortaya çıktığında, seyirci, kendisine daha önceleri- verilmiş küçük ipuçları sayesinde bunu en az senaryocu, rejisör ve kahraman kadar uğraşıp, bulup çıkardığında, kendine de bir üstün payı alabilmelidir,

"Rio ya Giden Adam"da gerçek kötü adamın profesör olduğu gerçi ortaya çıkmaktadır ama, bunu yalnızca seyirci bilmektedir. Kahraman saf ve cahildir.

Sonra neler olur? Rioya giden üç garip insanın başına gelmedik kalmaz. De Broca htm serie-noir'ların ve hem de seriallerin ne kadar beylik trükler varsa hepsini bir bir alır ve filminde komedi unsuru olarak kullanır. Heykelleri birbirleriyle bağdaştırıp, onların verdiği şifre ile yeni elmas veya yakut hazinesini bulmalar mi dersiniz, dışarda kalan ve uçakla sevgilisini takip ederek haydutların elinden kurtarmak için Tarzan gibi daldandala tırmanıp sıçrayarak önüne geleni yakıp yıkan kahraman ile sevgilisinin artık çığırından çıkan serüvenleri mi dersiniz, hepsi tıklım tıktım doludur.

De Broca'nın en çarpıcı esprisi, sona saklanmıştır. Heykellerin aracılığında şifreyi bulan ve hazinenin yer!ni keşfeden -meğer o üç heykel bir araya gelirse bir şifre olmakta ve çözüldüğünde de, bulunduğu mağarada bir başka hazineyi haberlemekteymiş -profesör, tam muradına ereceği bir sırada yer gök sarsılmakta, toprak kay maya başlamakta ve mağara çökmektedir. Bu, alışılagelmiş bir trüktür. Tanrılar insanoğlunun doymak bilmez hırsı karşısında gazaba gelmekte ve onu ölümle cezalandırmaktadırlar!

Öyle sanıldığı zaman seyirci müthiş bir yanılgıya uğramaktadır. Bu gürültü patırtının sonunda De Broca, perdeye büyük, yol açan buldozerleri getirmekte ve esprisini çarpıcı bir yoldan vermektedir.

"Rio ya Giden Adam", özel bir gösteri içinde de kalsa, yılın en başarılı komedisidir ve türü içinde tektir de..

Basım: A — 12021 — 1344

SOĞUK
ALGINLIĞI
VE FAZLA
YORGUNLUKTAN
İLERİ
GELEN

vücut

kırıklığı

ve

adale

ağrılarına

karşı

GRİPİN

● **GRİPİN,** baş, diş, adale ve sinir ağrılarını teskin eder ● **GRİPİN,** lumbago, siyatik ve romatizma ağrılarına karşı faydalıdır ● **GRİPİN,** grip ve nezle başlangıcında birçok fenalıklar önler ● **GRİPİN,** 4 saat ara ile günde 3 adet alınabilir